

FALIH
RIFKI

Y
E
N
I

RUSYA

PERKADA 1961



0105212

FALIH RIFKI

YENİ RUSYA



ANKARA
1 9 3 1

YENİ RUSYA
MAY

0105212

BAŞLANGIÇ.

Anadolu'da uzun bir yolculuk yaptığım için, ancak birkaçını neşrettiğim Rusya mektupları geri kaldı. Şimdi hepsini küçük bir kitapta toplıyorum.

On beş senedir ayakta duran bir ihtilâl, dediklerinin ve dileklerinin hiç olmazsa bir kısmını başarmış demektir. Kızıl Rusya'nın her gün için için yıkıldığını zannetmekten hoşlananlar, benim mektuplarım bu zanlarına kuvvet vermediği için, bana kızdılar ve memlekette bolşevik propagandasına bilmiyerek yardım ettiğimi söyler gibi oldular.

Kitabımda marksizm bahislerine girmiş değilim. Ben bizim kalabalığımıza benziyen bir kalabalığı garplileştirmek, geri bir memleketi ileri götürmek için kızıl komşumuzun tecrübelerini ve me-

totlarını tetkik ettim ve Yeni Rusya'nın nasıl bir yolun üstünde olduğunu göstermek isterdim.

Mustafa Kemal Anadolu'da ihtilâle başladığı vakit, Anadolu'da bir ihtilâlin muvaffak olabileceğine hiç bir Avrupa devleti inanmamıştı. Bilâkis:

— *Daha fazla yıkılacaklar, daha kolay elimize geçireceğiz, diye sevinmişlerdi.*

Parçalanmış, müstemlekeleşmiş, silâhsız ve esir Türkiye büyük harbin bir kaç devlete en büyük mükâfatlarından biri idi. Toplanmış, tam müstakil, silâhlı ve serbest Türkiye aynı devletlerin mütarekedeki gafletlerinin cezası olmuştur.

Kaç senedir iki esası müdafaa ediyorum: Şimal terbiyesi ve ihtilâlcî metotlar. Hemen aynı günlerde bastırdığım "Denizaşırı,, şimal terbiyesinin üstünlüğünü ve "Yeni Rusya,, iptidâî bir halkı ve memleketi, büyük bir hızla, garp seviyesine çıkarmak için aranmış ve bulunmuş ihtilâlcî metotları tez olarak almıştır. Ne birinde Türkiye için Süperkapitalizm kalıbını, ne de ötekinde Marksizm kalıbını tavsiye ediyorum. Milletleri Mısır fesi gibi muayyen kalıplara geçirmeğe çalışmak gülünç olduğu kadar fay-

dasızdır. Her millet, başka memleketlerde semere veren müesseselerin, ancak içinde bulunduğu şartlarla uygun olanlarını alır; en şekilleşmiş müesseseleri bile bu şartlara uydurmak için değiştirir.

Ben okuduğunu anlıyanlar için yazıyorum ve her hangi bir hakikati bilmek hiç bir millet için zararlı olacağı fikrinde olanlardan değilim.

Yeni zamanların karışık ve çetin yollarında göz görerek, akıl düşünerek ve kafa anlıyarak yürünebilir. Genç cumhuriyet bilmeli ve öğrenmelidir.

Ankara 16 şubat 931

Falih RIFKI.

GİDERKEN.

Büyük harptenberi esaslı ihtilal yalnız Türkiye ile Rusya'da olmuştur.

Türkler ve ruslar kmoşudurlar; bir taraftan Avrupa, bir taraftan Asya ile bitişiktirler; ikisinin de yüksek halk yığını, saray saltanatları tarafından uyusuk, geri ve bakımsız bırakılmıştır; her ikisinde büyük kalabalık yalnız saray kölelerinin değil, din ve Asya masallarının hükmü altındadır; nisbetleri aşağı yukarı değiştiriniz, fakat toptan bakıldığı vakit ikisinde de şu manzara görülür: Medeniyet, şehirlerde ya şehirlerin bir kısmında biter; öbür taraf su içinde çakıl gibi, yeni cereyanlara karşı hissiz ve yabancı kalmıştır; (Yalnız eski Rusya'da hemen bütün şehirlerin medenileşmiş olduğu ve bizde iki üç şehirden başkasının köyden farksız kaldığı düşünülmelidir.) İki memleketin de servet kaynakları işletilmemiştir; biri müslüman biri

hiristiyan, fakat her iki memlekette de din aynı rolü, en eski rolünü oynamaktadır: Birinde padişah Allahın gölgesidir, ötekinde halk Çarın resmine tapar; din adamları her iki memlekette de halk yığınlarının kafasına ve kalbine, onu her türlü uyanışların temas ve nüfuzundan mahrum bırakan katı bir kabuk geçirmekle meşguldürler; her iki memlekette de halk asil, uslu ve muztarıptır; ona hiç kimse ıstıraplarının mesuliyetini İstanbul ve Petresburg'da aramağı öğretmemiştir; halkın terli alını ve yaşlı gözleri birinde Mekke'ye, birinde Kudus'e çevrilmiştir.

Gene nisbetleri unutmıyarak söyliyoruz: İki memlekette Avrupa bankalarının ve zanaat tezgâhlarının avucu içindedir; bu âlem, her iki memleketin bilhassa Rusya'nın inkişaf hareketlerinde Asya müstemlekeleri için tehlike görür; her iki memlekette de bu âlem sarayın dostu ve müttefiki halkın düşmanıdır; banker ve fabrikacı Türkiye'de haliyeden daha koyu müslüman, Rusya'da köy papazından daha mütaassıp hiristiyandır; istismar birinde yeşil sarıklı, birinde altın haçlıdır.

Bir fark var: Eski Rusya'da darülfü-

nun, edebiyat ve sanat donuk kopyeler değil, canlı kültür ocakları idi. Eski Türkiye’de darülfünun, edebiyat ve sanat şuursuzdu. Eski Rusya saray için olduğu kadar, ihtilal için de sayısız münevverler yetiştirmiştir. Rus ihtilal gençliği, yıkılmış müesseseler yerine yeni bir nizam kurmak için hazırlanmıştır. Rusya’nın büyük şehirlerinde ilim, fen ve sanat ocakları her garp memleketi ile kıyas edebilecek kadar zengin addolunabilir. Türk ihtilali bu malzemeyi mahdut ve fakir buldu.

Devam edelim: Eğer bu memleketlerde esaslı kurtuluş ve inkişaf hareketleri olursa kapitalistlerle karşılaşmak mümkün olmaz. Asya tehlikesi vardır. Hazır pazarların kaybolmak korkusu vardır. Eğer Rusya’nın bütün servetleri işletilirse, Asya’nın tepesinde ve Avrupanın köşesinde bir yeni Amerika doğmak ihtimali vardır. Bir tek Amerika’nın Avrupa’yı ne buhranlara soktuğunu Herriot’nun kitabında okuyunuz. Avrupa bu yüzden hastadır. İki Amerika Avrupa’nın ölümü demektir.

Türk milletinin kurtuluş hareketinde muvarrak olması, ta Çin sonlarına kadar bütün asyalı milletlere korkunç bir

örnek olabilir. Geçenlerde Ankara'ya gelen bir amerikalı gazeteci bana demişti ki:

— Ben Lozan muahedesinin aleyhinde idim. Kapitülasyonları kaldırmanızdan korkuyordum. Amerika için Türkiye piyasasının büyük bir ehemmiyeti yoktur. Buradan imtiyazların kalkışı bize pek az dokunur. Fakat siz bununla Çin'e kapitülasyonlardan kurtulmak mümkün olduğu dersini verecektiniz. İşte ben bunu istemiyordum. Sizin hesabınıza Lozan muahedesini size tebrik ederim. Fakat Amerika hesabına bu muahedenin tasdik edilmemesi için çalıştığımı inkâr etmek istemem.

” ”

Türkler yalnız kendilerini düşünerek, Ruslar bütün insanlar için inkılâp yaptılar. Fakat biz de inkılâp hareketini hudutlarımız içine hapsedemedik. Türkiye'nin kurtuluş hareketi ister istemez mazlum insan yığınları için uyandırıcı ve sarsıcı olmuştur.

İki inkılâp da Avrupa'dan aynı parolayı işitti:

— Muvaffak olamazsınız, yapamazsınız.

Ağızdan çıkan bu iki sözün kafalar-
daki aslı şu idi:

— Muvaffak olamamalı ve yapama-
malıdırlar.

Komünizm kapitalistler için daha
tehlikeli olduğundan, ona karşı bazı ve
abloka daha şiddetli olmuştur. Ancak
ikisi de manevî çember içine alınmıştır.
Garbın şarktan senelerdenberi beklediği
müjde Türkiye'den ve Rusya'dan:

— İflâs ve imdat! Çılgıdır.

İhtilâllerin biri 13, biri 11 yaşına bas-
tı.

Kendimizi biliyoruz. Acaba komşu
ihtilal ne yapıyor? İşte bunu yerinde
görmek için Rusya'ya gittim.

PROPAGANDA.

Yalnız Ruslar değil, hemen her yerde muharrirler, gazeteler, fikir ve sınıf adamları ihtilale karşı beyaz ve kızıl, iki kısma ayrılmışlardır: Ya dostturlar, ya düşmandırlar. Taraf tutmıyan ve soğuk kanlılık gösteren kimseler pek azdır. Moskova'ya gidenlerden birçoklarının tezleri çantalarında hazırdır. Düşündüklerinin tersini görüp de hükmünü değiştirenler parmakla sayılabilir.

Çünkü Rus ihtilali bugünkü nizamda menfaati olup olmıyanın ya lehine, ya aleyhinedir. Bunlarda ihtilalin muvaffak olup olmadığını anlamak değil, muvaffak olup olmamasına çalışmak hırslı, öteki hisleri uyuşturur. Devletlerine yazdıkları ile gelip gidene söyledikleri birbirine en fazla uymıyan diplomatlar Moskova'dadır.

Daha İstanbul'da şunları işidiyordum: Doğruyu anlamak için halkın ara-

sına karışmalısınız. Fakat Gepeu'dan nasıl fırsat bulacaksınız? Ruslar size kendi istediklerini gösterecekler; bir kaç müessese hazırlıyacaklar; bütün Rusya'yı öyle zannedeceksiniz. Muztarip olanlar size yaklaşmaktan korkarlar: Çünkü sonunda hapis ve Sibiryaya vardır. Orada hiç olmazsa bir iki sene oturmalısınız, rusça öğrenmelisiniz.

Tuhaftır, Moskova sokaklarında bana tıpkı böyle söyliylen Ruslarla tanıştım. Size bunun garip fıkralarını anlatacağım. Bir yabancıya sokulup propaganda yapan Rus'un buz çözü ve ölüme gittiği bir memlekette bana bile bir sürüsü rasgelecek kadar ihtilâl düşmanı kalmış olduğuna hayret etmez misiniz?

Biz bir ihtilâl ve bir milletin leh ve aleyhinde propaganda ne demek olduğunu Ruslardan fazla tecrübe etmişizdir. Kulağımız ve gözümüz hesapla işitmeğe ve hesapla görmeğe alışkındır. Ruslar için bana Beyoğlunda söylenen sözlerin çoğu Türkiye'ye yeni gelmiş olanlara gene Beyoğlunda Ankara için söylenir. Hanri Bero'nun Moskova için yazdıkları eğer Tarabya otelinde Gazi'yi gördükten ve Tokatliyan otelinde sekiz on kişi ile görüştüğten sonra

Türk inkılâbı için yazdığı kadar doğru ise, bu kitaba ben nasıl inanırım? Büyük Paris gazetelerinin Moskova anketlerinin, aynı gazetelerin Ankara anketlerine benzemediğine nasıl hükmedeyim?

Ankara'da kadın boğuyorlar, diye daha dört sene eveline kadar artistlerin yoldan çevrildiğini haber alırdık. Kendisine veda ettiğim vakit bana:

— İşallah geri gelirsiniz, diyen ecnebi aynı telkinlere kurban olmuş değil midir?

Biz Türk inkılâpçıları ıstırap çeken, çalışan, ideal ve halk için didinen insanların memleketlerine gittiğimiz zaman dürüst ve dikkatli olmağa mecburuz. Yazılarımda benden acele ve hafif hükümler beklemeyiniz. Eğer yer yüzünde ilk yapılan yep yeni bir nizam tecrübesi hakkında, Moskova'da dört beş hafta kaldıktan sonra yüzde yüz iddialarda bulunursam, başkaları gibi yapmış olurum. Yazılarımda kendi gördüklerimi, bana söylediklerini ve okuduklarımı birbirinden ayırmak yolunu tuttum. En doğrusu bu olduğunu zannediyorum.

Ben Rusya'ya bilhassa kendi görüşü-

müzle baktım. Bu, avrupalı görüşünden büsbütün başkadır: Rusya'da birçok teşebbüsler vardır ki bunları öğrenmek ancak Türk inkılapçıları için faydalı olabilir.

Başlangıçta iki inkılabın içinde bulunduğu şartların biribirine benzer noktalarını biraz anlatmıştım. Fakat en büyük benzerlik şudur: Ruslar büyük halk yığını içine komünizm gibi yeni bir müesseseyi yerleştirmeye çalışıyorlar; Türk inkılabı da tıpkı onun gibi şarklı bir halk yığınının içine garpcılık müessesesini sokuyor. Geniş kalabalığı az zamanda yetiştirmek, terbiye etmek, yeni müesseseye alıştırmak için her iki inkılabın metotlarında ve tecrübelerinde biribiri için dersler bulunabilir. Benim en fazla merak ettiğim bu iş ise, bir avrupalı muharrir için lüzumsuz olabilir.

Kazanç ve mülkiyet gibi insanların ruhları içine işliyen müesseseleri sökmek baştan fesi çıkarmaktan daha zordur. Onun için ihtilalci terbiye ve telkin metotlarının Rusya'da verdiği semereler, bizim hazmedilmesi çok kolay müessesemiz için daha kısa zamanda ve daha bol olacağına şüphe edilemez.

İşte bilhassa halk yığınlarını terbiye etmek ve yetiştirmek için komşularımızın kullandığı ihtilalci metotları tetkik ettim.

Balkan maliye nazırlarından biri bize demişti ki:

— Ben bolşevik değilim; burjuvayım ve zenginim. Komünist hareketine karşı tedbir alanlardayım. Fakat hiç şüphe yok ki bu ihtilalden birçok yeni müesseseler kalacaktır. En akıllı milletler işte bu arta kalacak olanların ne olduğunu önce anlayıp sezerek ona göre hazırlananlardır.

Son tarihlerinin her sayıfasında birbirlerinin bahsi geçen ruslarla türklerin tanışmaları lazımdır. Osmanlı İmparatorluğu Rusya yüzünden battı. Ve battığı zaman bile komşusunun ne olduğundan haberi yoktu.

150 milyonluk komşu memleketin inkişaf hareketlerini günü gününe takip etmemek, Türk münevverleri için cürümdür.

ODESA.

İstanbul'dan rusların şimal tezgâhlarında yeni yaptıkları büyük ve modern cihazlı bir vapurla hareket edecektik. Tefvik Rüştü B. iki gün beklemektense, Karadeniz'i ufak "Çiçerin,, vapuru ile geçmeği tercih etti. Memleketi politika kargaşalığı içinde bırakıyorduk.

Yolda hemen hiç sallanmadık, diyebilirim. Karadeniz'in bu kadar sessizliği pek seyrek olur. Kamaraların rahatı, temizlik, yemek ve inzibat, her şey yerinde idi.

Eğer isteseydik Odesa'ya ertesi gece yarısı varabilirdik. Fakat komşu memleketin, Türk — Rus dostluğu için sene-lerdenberi çalışan Tefvik Rüştü Bevi gündüzgüzü ile görmek ve selemlemek istediğini biliyorduk. Vapur ağırlaştı. Odesa'nın dışında, Karadeniz rus tez-

gâhlarında yeni yapılan torpironun top sesleri bizi uyandırdığı zaman sabahın altısı idi.

İhtilal toprağı ile ilk teması heyecan ve merakla bekliyordum. Uazktan şehir, eskidenberi methini işittiğimiz güzellikte idi. Meşhur taraçayı ve geniş merdivenlerini seçiyorduk.

— İhtilalden sonra iki şehir çok fazla düştü: Leningrat ve Odesa. Leningrat yeni amele ile eski kalabalığını bulur gibi oldu. Fakat Beserabya kaybolduğu için Odesa eskisine nisbet kasaba olarak kalmıştır.

Dobriçe'sini kaybeden Varna da aynı halde değil midir?

Coğrafya şartlarını değiştiren son harplerin böyle birçok şehirlere zarar dokundu. Rumeli gittikten sonra İstan-yana, böyle olmuştur. Ne Odesa, ne Varna, ne Viyana, İstanbul'dan başka hiç biri bugünkü sıkıntılarınin sebebini yeni idarelerde aramazlar.

Odesa'da bizi askerler, halk, şehrin başlıca reisleri ve Moskova sıhhiye konferansından dönen arkadaşlarımız karşıladılar. İlk his olarak bana büyük harp-

te Berut, Hayfa ve Yafa gibi Suriye li-
manlarında bulunuyormuşum, gibi gel-
di. Rusya'ya zor girilir ve Rusya'dan zor
çıkılır. Boğulup yıkılmak istenen ihtilal,
gelip gideceklere karşı kendi tedbirlerini
almıştır.

Sokaklar, Rusya'nın diğer şehirlerin-
de olduğu gibi, daha yeni düzeltilmeğe
başlandığı için, birçok kısımları bakım-
sız ve haraptır. Halk kasketlidir. Esvap-
lar, yırtık ve yamalı değil, fakat eskidir.
Çünkü ihtilal, beş senelik programı ba-
şarabilmek için istihlakten kesiyor. Mil-
yarlarca rublelik inşaatın karşılığı ne
haznenin altını, ne de istikrazdır; başlı-
cası tasarruftur.

Eğer benim yerime Beyoğlu'ndan
bir levanten gelmiş olsaydı, her adımda
bin belediyecilik tenkidi bulacak, hele
otelin boşluğunu görüp eski rus aristok-
ratlarının bu geniş odalarda nasıl yatıp
kalktığını düşündükten sonra, kendini
cehennemın eşiğinde zannedecekti.

Rusya'da oteller devletindir. Bura-
larda yabancılardan başka, şehirler ara-
sında dolaşan devlet memurları oturur-
lar. Odesa artık ehemmiyetsiz bir uğrak
olduğu için otelinde hemen hareket yok-
tu, denilebilir.

Otelde Moskova lehçesinin ilk lugatlerini işitmeğe başladım: Beş senelik program, sofhoz, kolhoz.

Ve hepsinin başında: Traktör!

Fakat bu işlerden bahsetmek sırası Odesa değildir.

Şehirde ancak akşama kadar kalacaktık. Kütüphaneyi, tiyatroyu, zerzevat çiftliğini ve bir de sıhhat müessesesini dolaşabildik. Kütüphane bir asırlıktır. Başında bulunan ihtiyar, Odesa'yı kuran amiralin oğludur. Kütüphanede yarım milyon tasnif edilmiş, iki yüz bin tasnif edilmemiş kitap vardır. Her sene seksen bine yakın muhtelif neşriyat gelmektedir.

Bir hususiyeti, herkesi her türlü okuma için tenvir eden büronun mükemmelliğidir. Burada bütün fişler pek iyi tertip edilmiştir. Ne sorarsanız, ne ararsanız, size herhangi bir tetkik için ne okumağı tavsiye edeceklerine kadar, her şeyi orada bulursunuz. Kütüphanelerin başka bir hususiyeti dolu olmalarıdır.

Sokak kaldırımları dururken, halk erzak almak için dükkân kapısı beklerken, rus ihtilalcilerinin Odesa tiyatrosunun tamiri için üç senede iki milyon lira

harcetmiş olmaları bizim Serbest Fırka-ya garip gelebilir. Fakat onlar başka bir tiyatroya daha yapacaklardır. Çünkü yeni rejimin heyecan, şevk ve canlılığını nefis sanatlar ayakta tutmaktadır. Çünkü asyalı kalabalığı en yüksek milletler seviyesine çıkarmak için, kafa ve ruhu terbiye etmek lâzımdır. Sonra büyük kalabalıkları ikide bir topluyarak onlara heyecan vermek için geniş salonlar lâzımdır.

Eğer maaş farklarının sınıf yapması mümkünse, yeni Rusya aristokrasisi mütehassıslar ve artistler sınıfıdır, denebilir: Ücretler 45 rublede başlar; küçük büyük memurlar için 250 rublede en yüksek derecesini bulur. (Mesken ve geçinme kolaylıklarını buna zammetmelidir.) Mütehassıslara ve artistlere 1000 ruble kadar ücret verilir. Ancak bu fark kommonizm için devam etmesi normal olan bir şey değil, ilim ve sanatı hevesle çalıştırmak, kullanabilmek için kim bilir hangi azmana kadar boyun büküş mecburiyetindedir.

Odesa tiyatrosu sahne için ve yangına karşı en yeni mekanizma ile techiz edilmiştir. Bu son derece hassas elektrik mekanizmasını bana gösteren müdür:

lugat-
senelik

sırası

kala-
zerze-
essese-
sırlık-
lesa'yı

lanede
üz bin
r sene
at gel-

ü oku-
ükem-
ek eyi
arar-
ne o-
r, her
nlerin
dır.

halk
ekler-
trosu-
on lira

— Almanya'dan satın aldık, dedi, fakat beş senelik programda bu cihazları yapan fabrikalar da vardır.

Odesa'nın romatizmaya eyi gelen çamurlu gölü yanında köylülerin müessesesini dolaştık. Şüphesiz bu bir örnektir: Koca Rusya'da romatizmalı ve hasta köylülerin hepsini eyileştirecek müesseseler yapılmak için kim bilir ne kadar zamana ihtiyaç var. Ancak Odesa müessesesi Moskova düşmanının zannettiği gibi reklam ve propaganda evi de değildir. Yeni rejim içtimâî ve sıhhi müesseseler için elinden geldiği kadar çalışıyor, ve çok muvaffak oldukları vardır.

Orada mebus arkadaşlardan biri:

— Bir çiftlik gördüm; ekmişler, biçmemişler. Eğer toplar makineleri de olsaymış yalnız buradan Anadolu'nun yetiştirdiğine yakın buğday alacaklarmış, dedi.

Rus şehirlerinin birincisinden ayrılırken, kasketten sonra zembili unutmalıyım: Hemen herkesin elinde bir erzak ezmbili vardır. Erzak hesaplı ve muayyen devlet dükkânlarından verildiği için halkın bu dükkânlar önünde “kö,,

yaptığı (sıra beklemek) görülür. Ancak siz bir köye rasgeldiğiniz zaman rusların:

— Tayyare cemiyetine para vermek için bekliyorlar, dedikleri gülünç bir masaldır. Onlar size:

— Daha iki sene sıkıntı çekeceğiz, derler.

Bu manazra bir yabancının hatırına büyük harpteki vesikalı erazk devrini getirir.

Doğrusunu isterseniz, bugünkü Rusya'da beş senelik program, kapitalsiz zanaatlar kavgası, herkes için çetin bir siper harbidir. Siperin içinde bol yemek, iyi esvap, güzel kunduradan evel, silah ve mühimmat, ve bilhassa zafer, her şeyi bitiren, her şeyi verecek zafer düşünülür. İdealistler bunu istiyerek, yüksek fikri kavramıyan kalabalık ise inzibat içinde ister istemez böyle düşünür.

İhtilalin muvaffakiyetlerinden biri nefis sanatlar, hatipler, kitaplar, gazeteler, sokak yazıları, sinema, radiyo, fotoğraf, ders ve her şeyden istifade ederek halka 1932 yi kurtuluş senesi olarak tanıtmalarındadır.

1932 ye, dört seneye inen beş senelik programın son senesine Rusya'da Anadolu ihtilalinin İzmir'i gibi, büyük harbin "nihaî zafer,"i gibi, bir manzara verilmiştir. Buna inanalar ve inanmıyanlar vardır; fakat hepsi o seneye kadar ihtilalin gösterdiği yol üstünde ihtilalin istediği fedakârlık hissesini ödemeğe mecburdurlar.

MOSKOVA.

24 eylül 9 buçukta Moskava'ya vardık.

Rusya'da nakliyat çoğalmıştır; vagon adedi ise bu nisbette artmamıştır; onun için bizim gibi tam vaktinde istasyona gelmek rasgele bir şeydir. Trenlerin bir, iki, beş altı saate kadar geciktiği sık sık görülür.

Bir hariciye memurundan dinledim: İstalin Kafkasya'ya giderken garlardan birinde treni durdurmuşlar; vagonlardan biri inmiş sebebini sormuş:

— Patates trenine yol vereceğiz, demişler.

Trende İstalin olduğunu söylemiş ve istasyon kumandanı ile onun yanına gitmişler, İstalin:

— Ne yapayım, bu sırada patatesin benden fazla ehemmiyeti var, cevabını vermiş.

Elimdeki programa bakıyordum. Tefik Rüşti Beyi sağlayıp Rusya'da yalnız kalıncıya kadar etüt yapmaktığım mümkün olmayacak. Moskova ve Leningrat günlerimizin hiç bir saati boş değildir. İşte birinci gün: "12, 13 te Hariciye Komiserliğinde Kollaj azalarını ziyaret, 16 da Rikof Yoldaşı ziyaret, 18 de ziyaretlerin iadesi, 20 de Hariciye Komiserinin ziyafeti, 22 de Komiserler Meclisi Reisi Rikof Yoldaşın süvaresi.,,

Dışarda büyük bir asker ve halk kalabalığı var. Asker Tefik Rüşti Beyin önünden geçerken kumandan yüksek sesle:

— Yaşasın Türkiye, diye bağırıyor ve bütün askerler, geçiş bitinciye kadar, bir ağızdan: "Horra,, çağırıyorlar.

İri boylu, iyi giyinmiş ve sağlam asker.

Zaferden hemen sonraki Ankara gibi, caddelerde otomobilsizlik göze çarpıyor; duraklarda yalnız tek atlı ufak arabalar var.

— Fabrikalarımız traktör ve kamyon yetiştirmekle meşgul. Taksilere ne zaman sıra geleceğini bilmiyoruz.

Fakat kalabalığı iki milyonu aşan

şehirde, at arabaları ile dolaşmak naka-
dar güç olduğunu tahmin edersiniz.
Tramvaylar ardi arası kesilmeksizin iş-
liyorsa da, yer bulabilmek için uzun
müddet sokakta beklemek lâzımdır. Hiç
taksi de yok değil, fakat birçoğu mües-
seseler tarafından tutulmuştur. Mosko-
va'da yalnız bir gece serbest bir otomo-
bil bulabildim.

İlk gelenin gözüne çarpan ikinci man-
zara, Moskova sokaklarının asfalt ve be-
ton kaplanmasıdır. Büyük caddeler ka-
zılmış, her köşede bir yol makinesi var.

Halk manzarası gene o, ikinci ve üçün-
cü bir Avrupa şehri sokağının kılığı:

— Şimdi ne eski zengin, ne de eski se-
fil halkı görürsünüz. Diyebilirim ki bü-
tün Rusya şehirlerinde ve taşrasında bir
tesviye olmuştur. Nereye gitseniz, bu-
nun ne fazlasına, ne de eksigine rasgele-
ceksiniz. Beş senelik program olduktan
sonra, bütün görünüş hep birden değişe-
cektir.

Moskova sokaklarında bir yabancı'nın
pabuçlarından tanıdığını söylemişler-
di. Moskova'da yeni pabuç bulmak değil,
pabuç yamatmak bile oldukça zordur:

— Size şu garip istatistiği söylemeliyim: eski Rusya senede 50.000.000 çift pabuç alırdı; yeni Rusya 80.000.000 alıyor. Yalnız, ortada eski Rusya'nın çıplak ayaklı adamları kalmamıştır. Herkesin ayağını giydirmek lâzım.

Ne ipek çorap, ne şık iskarpın, ne de moda esvabı: Sokaklarda gördüğünüz rus kadınları erkek topuklu, bez çoraplı ve gelişi güzel kılıktadırlar. Buna rağmen islav kadınının güzelliği beş on adımda bir gözünüzü alır.

Bizim şapkamız ve kostümlerimizle bir erkek, Moskova sokaklarının kasketli, meşin caketli, süssüz kalabalığının ortasında kadınlaşmış gibidir. Bu sokağın estetiği basit spor esvabıdır.

Çankaya yokuşunu çıkan dibi yeşil sarıklı bir külah tasavvur ediniz: İşte bu sokaklarda melon şapkanın verdiği nis!

Yabancıların neden şapka ve beyaz yakalarında bu kadar ısrar ettiklerini anlayamadım. Bu yalnız ikide bir halk arasından:

— Burjuv, mırıltısı işitilmesine sebep olduğu için değil, milyonların kalabalığının ortasında tezat gibi dolaşmak çirkin olduğu için gülünçtür.

Burjuva kelimesi, tam bizim eski gâvur karşılığıdır. Avrupa sokaklarında.

— Kızıl! Kelimesi bir burjuvaya nasıl ürperme verirse, burada:

— Burjuvay! Sözü proletaryaya müphem, kim bilir nelerle karışık bir his verir.

İlk levhalar arasında yapıları zikretmeliyim: Ne eski rus kilisesi kubbesini sevdim; ne de eski rus yapılarında bir güzellik buldum. Yeni rus yapıları ise moderndir. Rus miymarları bu üslûpta pek güzel örnekler yaratmışlardır.

Bütün Rusya bir inşaat nöbeti geçiriyor; şehirlerde kırlarda her tarafta meskenler, müesseseler, fabrikalar yapılmaktadır. Hele bazı yerlerde rus istepi diriliyor, ayağa kalkıyor gibi bir hal var.

Sokaklar kırmızı bez üstüne beyaz yazılar, resimli duvar kâğıtları ile dolu: Bunlar halka ihtilalin emirlerini, prensiplerini, irşatlarını, hattâ en küçük âdab ve terbiye düsturlarını söylemektedirler. Yazılı bez ve yazılı resimli kâğıt sağanağı.... Binaların içinde, merdiven başında, koridorda, hiç bir yerde bu sağanaktan kurtulmak niçin mümkün olmadığını size sonra anlatacağım.

N. E. P. küçük tüccarlık ve esnaflığa Lenin'in izin verdiği devir, Moskova'nın mağaza ve dükânlarını uyandırmış. Şimdi hepsi devletin elindedir. Fakat kepenkli değil, açıktırlar. Bugünkü zanaatlar hepsini doldurmağa elvermiyeceğinden, arasına büyük bir mağazada bir yakalık kürk, bir başkasında bir tek manto, koca bir vitrinin içinde bir iki yağ kutusu görüldüğü olur. Erzak ve eşya dükânlarının önünde her yerden fazla Moskova'da halk birikintisi var! Kalabalık yalnız erkekse, bunların votka için sıra beklemekte olduğuna hükmedilebilir.

İster inanıştan ister tevekkül ve tahammülden, fakat Rusya halkının bu sükûn ve sabrı, beş senelik programın esaslı dayaklarından biridir. Hiç bir lâtin kalabalığı cam çerçeve parçalamaksızın yüz gram et için kö'nün yüzüncü halkasını beklemezdi ve gazete okuyarak.....

Bu bir sıkı ve sıkıntıdır: Sokaklarda çocuklardan ve gençlerden başka güler yüz az görünür. Onun için Moskova en az mizah yapılması lâzım gelen bir yerdir. Rusya'yı anlatırken bir lavabo

fırkasına üç dört sayıfa tahsis eden bir avrupalı muharrir nakadar gücüne gitti.

Rusya'ya şimdi içtimaî, siyasî her türlü tetkikler için gelinebilir. Burada yepyeni bir rejimin tecrübesi vardır ve Rusya denen memleketin toptan inşası ve inkişafı harbi vardır. Rusya'ya otel tenkidi, demokrasi tenkidi, ve hürriyet tenkidi, moda tenkidi yapılmak için gelmek abestir.

İki tenkit ölçüsü vardır: Muvaffak olacaklar mı, olmayacaklar mı?

Ve bu ölçü ikiye ayrılmalıdır: Bir komünismin hakiykat olup olmayacağı, bir de Rusya denen memleketin bugünkü inşadan sonra ne olacağı ve bu iki işin biribirine nakadar bağlı kalacağı...

Unutmamak lâzım gelen nokta, Rusya'da aslâ oyun oynanmadığıdır. Sene-de 50.000 traktör veren bir fabrika bir sahne oyuncağı olmaktan çok külfetli ve mühim bir şeydir.

Spiri Domofska sokağında Karahan evi denen Hariciye konağına yerleştik. Şeker kiralının sarayı imiş: Muhteşem, büyük, ve bir adam için hakiykatın fazla.

Parkin yollarında sarı sonbahar yaprakları uçuşuyor. Ölmüş olan bu adamın miyrasçılarında birinin Moskova'da bir tek odada oturduğunu işitiyorum.

Hizmetçiler ve evde kim varsa hepsi rusça konuşuyor. Karşımızda bir kilisenin yıkılmakta olduğunu görüyoruz. Bununla zannetmeyiniz ki Rusya'da bütün kiliseler yıkılmakta, ve vicdanlar boğulmaktadır. Din aleyhine cemiyetler ve propagandalar var. Fakat kilise, papazı ve cemaat de var.

Ancak ihtilâl, kiliseye bakmak devletin vaziyfesi olmadığını bildirmiş ve her kiliseyi içinde tapınanlara vermiş. Masraf, bakım, hep onların omuzunda. Eğer kilisenin yükü mahalleye ağır gelir de aralarında bunu geriye vermeği kararlaştırırlarsa, devlet kiliseyi istediği gibi kullanabilir.

Mahallelere verilen kiliselerin, biraz Timurlenk'in besleyiniz diye, köylülere gönderdiği fili hatırlattığını söylemeliyim.

Devletin aldığı büyük kiliselerden biri din aleyhtarlığı müzesi bile olmuştur.

KREMLİN.

Reisicümhur ve İstalin Moskova'da değil idiler. İkisinden başka heman bütün ihtilal şeflerini hariciye ve bizim elçilik süvarelerinde tanıdık. Şeflerin çoğu yabancılarla temas etmezler. Onun için kordiplomatik bir çoğunu Tevfik Rüştü Beyin yanında gördü.

Rikof, Vuroşilof, Budoni, Litvinof, Karahan, deniz ve hava şefleri, ve diğer komiserler, hepsinde şu hususiyet var: Şen ve sıcak tavırlı, heyecanlı, basit giyimli olmak! Dişi bıçaklı bolşevik karikatürü, eli palalı türk karikatürü kadar kıymetini kaybetmiştir.

Yalnız hariciye başları ve maiyyeti ismokin ve frak giyer. Kadınlar temiz açık esvaplı, ve süzsüzdürler. Rusçadan başka dil bilen az, fransızca bilen büsbütün azdır:

— İngilizce ve almançayı mektepler-

de mecburi öğretiyoruz. Ameleye de ders verdiriyoruz. Bugün ancak bu lisanların faydası var. Fransızların bize vereceği edebiyattan ise, gençliği ve ameleği biz bilâkis korumak istiyoruz.

Sofrada yanıma Vuroşilof, karşıma, Budoni düştü. Vuroşilof halktan yetişme bir kumandandır; Yüz elli kadar harp yapmış, ihtilâl zamanı büyük harp mektebi tahsili görmüştür. Budoni'nin süvari harpleri bugünkü rus gençliğinin destanlarıdır. Budoni türküsü hücumcuların marşı addolunabilir.

Şeflerle her vakit çok açık görüşülebilir:

— Bu sene geçim sıkıntısı olduğunu işliyoruz.

— Buğdayımız var, fakat et buhranı şiddetlidir. Maatteessüf kooperatiflerimizi ve erzak şebekelerimizi tamamlıyamadık ve düzeltemedik. Halkın dükânlar önünde beklemekten mustarip olduğunu göreceksiniz.

Ruslar arasında yeni dansları oynayanlar çok değil. Süvarelerde hatır için bir ikisi kalkıyor. Buna karşılık süvarelerin teganniysiz, rakıssız ve çalgısız

geçtiği görülmez. İki süvarede Moskova'nın en güzel seslerini dinledik; yüksek balerinlerinden birini gördük.

”
” ”

Kremlin sarayı, ihtilal karargâhıdır. Kapısından ancak izinle girilebilir. Surun içinde yalnız müzeler değil, ihtilal reislerinin daireleri ve apartımanları vardır.

Denizi bir nehir farzeder, binaları birkaç misli arttırırsanız, Topkapusarayı Kremlin'in vaziyetindedir. İhtilâl, müzeler ve sanat eserlerine hiç dokunmamıştır. Yalnız bu kadar değil, daha ilmî tasnif edilmiştir.

Herkesin yaşayışı başka, fakat hepsi basit ve gösterişsizdir. Kremlin'de Rikof'un resmî bürosunu gördük ve ben bir gece başvekil muavinini, eski iş komiseri, sevimli, sıcak bir hareket ve fikir adamı olan Şimit Yoldaşın hususî apartımanına gittim. İşte bir bekâr şefin evi: Bir yatak odası, bir çalışma odası, bir yemek odası.

Asfalt nehri Kremlin'e de akıyor. Bütün yollar altüsttür. Kremlin'in her tarafı tamir edildikten başka, bir büyük yeni yapının iskeleti de göze çarpıyor.

Yapı, yapı, yapı.... İhtilâl, inşaat ve bakım devrinin en ateşli günlerindedir. Kommünist Rusya'nın nasyonalist Türkiye'ye nasıl benzediğini söylemiştim: büyük teşebbüsler ve toptan inşa ile Rusya, tam zıddı olan kapitalist Amerikayı hatıra getirir.

Moskova'da ikinci gün ihtilâl zümresini dolaştık. Bizde ilk teceddüt hareketini düşününüz ve o günden bugüne kadar bu hareketi muhtelif devirlere ayırınız; her odayı bir devre veriniz ve her biri için nakadar basma, el yazısı vesikalar, fotoğraflar varsa toplayınız. O devrin hususiyetlerini gösteren resimler ve istatistikler yapınız. Moskova müzesi böyle bir türk ihtilâl müzesinin en iyi örneğidir. Ve ucuzdur. Fakat bir kapısından girip ötekinden çıktığınız zaman rus halk ve ihtilâl hareketlerini en iyi tarihin öğrettiğinden daha iyi anlıyarak çıkarırsınız.

Okur yazarı az memleketlerde göze göstermek ve kulağa işittirmek lâzımdır. Rus ihtilâlcileri müze, radiyo ve sinemaya umulmaz terbiye hizmetleri vermişlerdir. Amele evlerinde bir dolaplık müzelere rastgelirsiniz; Radyonun sesi en uzak köylerin izbalarında duyul-

lur; sinema, arabalar üstünde Kamçatka'ya kadar gider.

Eski saraylardan, konaklardan, şato ve sayfiyelerden birçoğu amele, memur ve köylülere rahat yerleri olarak ayrılmıştır. Kremlin şeflerinin Moskova yakınında, geniş bir park içinde "Morozovka,,sı var. Karahan öğle yemeklerinden birini orada verdi. Bu köşk eskiden bir zenginin yazlığı idi. Sonbahar renklerinin en hazinlerini ve en güzellerini, derin bir sükûn içinde toplıyan parktan, henüz içini görmediğim, kalbine ve sinirine dokunmadığım Moskova, durmayıp işler bir vinç gürültüsü gibi geliyor.

Elektrikleştirmek, makineleştirmek ve ameleleştirmek: Bu üç eknum, yeni dinin esasları, bu büyük ve karışık şehrin üstünde üç kızıl şimşek gibi çakıyor. Kremlin'in burada nasıl rahat edebileceğine şaşıyorum.

Rusya'da rahat bulabilmek için bir deniz içine atılır gibi cemiyetin içine atılmak, onun kokusunu, sesini, ıstıraplarını, hepsini almak, ve onunla birlikte dalgalanmak, inip çıkmak lâzım. Bu sahne dışından seyredenler için korkunçtur.

Rusya'da lakayt adam görünmez.

Herkes iki şiddetli akıntının biri içine sürüklenmiştir: İhtilâlcî propaganda, ihtilâl düşmanı propaganda. Biri insana ümit ve heyecan kanatları takar. Biri kafanızı karanlık uçurumun bir kayasından öbür kayasına vurur. Teferrüat içine düşerseniz, diş ağrısı kadar çetin kalp ağrıları duyarsınız: Eski aristokrasiden güzel ve genç bir kadının acı hâtıraları size bütün Rusya'yı unutturur.

Bilmem “ Garp cephesinde yeni bir şey yok,, romanını sever misiniz? Bu roman siper teferrüatı içinde harbin unutuluşudur. En mukaddes, en haklı harbin siperi içinde bu ıstıraplar bu kadar doğru olarak vardır. İçinde hassas muharrirler bulunmıyan siperler hiç bir zaman daha az elem çekmediler.

Teferrüat içine düşen bir kumandan, kalbi sağırlaşmıyan ve sinirleşmiyen, büyük merhamet içinde küçük ıstırapları eritemiyan adam, harbi ve onunla şerefi ve ideali, her şeyi kaybeder ve hiç bir acıyı dindirmiş olmaz.

Harbin haklı olup olmadığını, boş olup olmadığını, zaferin mümkün olup olmadığını düşünmelidir. İhtilâlciler bu imkânlara inanmış olanlardır. Mos-

kovayı edebiyat ne yürütür, ne durdurur; Oraya girenler ne bir tarafın fetih şarkılarını, ne öteki tarafın hapis ve sürgün mersiyelerini dinlemelidirler: Ruh-suz istatistik ve soğuk kanlı tetkik rehberleri olmalıdır.

Edebiyat mantıklarının hangisi daha güzel yazılmış ise o doğrudur. Rusya kitaplarının çoğunda işte bu kusur var.

çine
nda,
sana
Biri
ısın-
rüat
etin
kra-
hâ-
ur.

bir
Bu
rbin
aklı
ka-
ssas
bir

lan,
ven,
ap-
nla
hiç

boş
lup
iler
os-

LENİNGRAD.

Ne düz, ne geniş toprak: Odesa'dan-beri bir yumruk kadar kabartı görmedik gibi geliyor.

Petresburg, Petrograt, ve Leningrat, istibdat, harp ve ihtilâl ocağı, Osmanlı İmparatorluğunu yıkan saltanatın, ve sarayları kâğıt kuleler gibi deviren halkın şehri, sırma, yaldız ve taç yerine, kasket ve meşin, ve bilhassa makine: Çünkü Leningrat şimdi en koyu bolşevik amelesinin kaynağı olmuştur. Her taraftan yetişmemiş, pişmemiş ameşe, bu kazana atılmaktadır.

İşte bana verilen rakam: İhtilâlden sonra Leningrat'ın kalabalığı dört yüz bine kadar düştü; şimdi gene iki milyona yaklaştı ve bunun yarım milyonu ameledir. Familyalar düşünülürse çarın payitahtında ameşe sınıfının bir buçuk milyonluk ordusu var demektir.

Asyalılık görünüşü henüz üstünden

gitmiyen Moskova'ya karşı Leningrat tam bir garp şehridir. İki imparatorluğu nisbet ederken, rus şehirlerinin hemen hepsinin medeniyleşmiş olduğundan bahsetmiştim. Bu nisbeti artırmak lâzımdır: Bütün Türkiye şehirlerinin garp kısımları yalnız Leningrat'ın üç dört caddesinin yan mahallelerini dolduramaz.

İhtilâl, Büyük Petro'dan başka bütün çar heykellerini yıkmıştır. Yalnız Leningrat istasyonunun karşısında ikinci Aleksandır'ın heykeli duruyor: Öküze benzer bir at üstünde, sığıra benzer bir adam! Kuvvet ve sağlamlık ifadesinin bu kadar yanlışlığa uğradığını görmemişim. Bu heykeli çirkin olduğu için bırakmışlar ve yatağı üstüne şu mısraları kazmışlar: "Babamı ve oğlumu halk hayatta iken öldürdü; benim hisseme ise çarlık boyunduruğunu atan memlekette tunçtan bir korkuluk gibi dikili durmak zilleti düştü.,,

Alt kat apartımanlarına yerleştiğimiz Avrupa otelinin temizliği, konforu değme birinci sınıf Avrupa otellerinde bulunmaz. Leningrat eski hatıraların solmuş yapraklarını aramağa gelen seyyahların uğrağı olduğundan otelleri boş değildir.

Öğleyin Nêva üstünde bir gezinti yaptık; saray, köprü ve bahçeleri gördük. Terkolunmuş, ot bürümüş köşkler arasında ve sisli denizden Fenlandiya ufuklarına doğru baktık. Aristokrasinin oturduğu bu köşklerin çoğuna yeni vazifeler verilmiştir.

Nehir üzerinde eski ihtilâlcilerin hapsolüdüğü kalenin yanından geçtik. Bu zindanın hatıraları o kadar ocıdır ki, yıkmak istiyen ihtilâlcilerin önüne güç geçilmiştir.

Leningrat'ta öyle bir hal var ki, eski halkı burasını büsbütün bırakmış sanırsınız. Amelenin bütün enerjisi Leningrat'ın cemiyeti, sınıfları, sarayları üstüne atıldı: Buna rağmen ölümlerin ve terkedilmiş olanların hatıraları bu sokaklardan gölgeler gibi geçiyor.

Bu şehrin balçığı yüz milyonun ıstırabından yuğurulmuştur. Onun için ihtilâlin bütün hıncı onun üstüne çöktü.

Sarayları ve müzeleri dolaştık. Hepsini yerli yerinde.. Fakat çarın hayatta iken çekilmiş olduğu ve son günlerini geçirdiği Tsarskoié - sélo 1914 ten evel doğmuş olanların hepsini derin derin düşündürür.

Büyük harpteki Fransız sefirinin şu not parçalarını okuyoruz:

“ — Saat ikide Tsarskoié - sélo'ya doğru fakat bu sefer büyük üniforma ile yola çıkıyorum.

“ Sarayın methalinde 15 şubatta Erzurum'da Türklerden alınmış bayrakları imparatora takdim eden bir zabıt kümesi ile karşılaşıyorum. Kendisine ordularının Asya'da kazandığı parlak muvaffakiyetlerden bahsettim:

— Fransa ve İngiltere hükümetlerinin Küçük Asya hakkındaki iytilafları üzerine haşmetmaabın nazarı dikkatlerini celbederim.

Ve iytilafın umumî hatlarını anlatıyorum:

— Erzurum ve Trabzon'dan başka, şahsan Ermenistan'da yer istemiyorum. Bu iki şehir sevkulceys noktai nazarımdan Kafkasya için zarurettir.

— İstanbul meselesi, Acemistan meselesi, Adiryatik meselesi, Transilvanya meselesi şimdiden halledilmiştir. Anadolu meselesini hal için acele edelim.

— Ümit ederim, ki Anadolu meselesi hükümetinize Rhin'in sol sahilini unutturmayacaktır.,,

Buraya çarın köyü ismi sanki alay için verilmiştir: Bir tek sarayı bir küçük şehir hacmindedir. Petro, Katerin, ve sonraki bütün isimler, Tsarskoié-sélo'nun kara hatıraları arasından bir nehir gibi osmanlı kanı akıyor.

Çarın odalarına girinceye kadar din ve istibdat havasını her tarafa böyle çökmüş zannetmiyordum. Salonda yüzlerce fotoğraf, yatak odasında yüzlerce İysa, Meryem ve aziz resimleri, rum yazması gibi bir şey, yanyana iki ufak yatak, üstünde çar ve çariçenin gecelikleri var.. Çar'ın iki büklüme yakın kıvrılmadıkça bu karyolaya sığdığını farzetmiyorum.

Her köşeyi çariçe ve papaz kaplamıştır.

Zındanda olanlar yalnız ihtilâlciler değil, bu hükümdar ve karısı imiş. Bu hava içinde vicdan ve enerji teneffüs edemez.

Buğazlar için, harp için, ordu için konuşulan salonları gezdik. Moskova şûrası bize büyük dış salnoda öğle yemeği verdi.

İcra komitesinden bir kadın şûranın başlıca şahsiyetlerinden idi. Çar burada otururken, o bir tütün amelesi ve kocası

bir mürettip imiş. İhtilâlden sonra o sovyetten bu sovyete intihap edilerek yüksek iktidar yerlerinden birini almış. O kadar iyi yetişmiyen kocasının henüz eski sırasında kaldığını da işittim.

On üç senedir mektep mektep okuyan bu kadının kafası çarın ve karısının taşlarından fazla başta bulunmağa değer olduğunu söylemekten niçin çekinmiyim?

Çar son günlerinde bir ağaç gövdesi üzerinde otururken arkada önde hep genç ihtilâl zabitleri görmüş:

— Şu Rusya'nın düştüğü uçuruma bakınız; yanımda küçük zabitten başka kimse yok, demiş.

Eğer kendi oturduğu ve hükümdarları kabul ettiği salonunda bir tütün amelesi kadınının, Rusya ile dost Türkiye'nin yeni insanlarına ziyafet vermiş olduğunu görseydi ne diyecekti?

Aristokrasinin sarayları yanında çarın apartımanı bir burjuva evidir. Onunla halk arasında asıl saltanat sürenler kimler olduğu grandüklerin, prenslerin ve jenerallerin sarayları gezilirken hissediliyor.

Kırbaçtan, kurşundan ve zencirden arta kalanların yıktığı bu imparatorluk,

cürümlerini bizim hanedandan daha ağır ödemiştir.

Akşam üstü Neva'nın külrengi suyunu ürpererek seyrettim. Hiç bir ihtilâlin verdiği ceza, Leningrat'ta olduğu kadar adımda bir görülmez. Leningrat'ın sokaklarının, müzelerinden ve saraylarının içinde her yerden fazla hatıra kuvveti vardır.

Otelin pençeresinden dışarı bakıyorum. İttihadın bütün halkı, olduğu gibi, caddeden geçiyor. Tramvay bekliyen ihtiyar bir papazın yanına bir kadın soku-luyor ve papaz haç çıkarıyor.

Kim bilir bu kadın kimdi? Belki gördüğümüz saraylardan birinin sahibi, ve şimdi yırtık zembili ile yiyecek arıyan bir kimsesiz! Papaz ve kadın, tramvay basamağına sığıriyan genç amele arasında kayboldular.

En büyük din olan hakiykati tanıma-mış olanları, yeni zamanların dalgası çürük bir tahta parçası gibi sürüyüp götürmektedir.

Yarın Moskova'dayız; Tefik Rüştü Bey İstanbul'a dönüyor.

1. 1998

2. 1999

3. 2000

4. 2001

ESKİ MALZEME.

Lenin, “geri ve çiftçi bir memlekette sosyalizm yapmak,, ne kadar güç olduğunu bilerek Kremlin’e yerleşti. Bu iş için en az hazır, ve hemen hiç organize olmayan amele de Rus amelesi idi.

Krasin diyor, ki: “Rus halkını medenileştirmek için belki iki nesle temiz ve sağlam hava teneffüs ettirmek lâzımdır.,,

İhtilal için ne eski Aristokrat ve burjuvalardan, ne eski fikir ve iş adamlarından hayır vardı. İhtilâlin destek sınıfları iki idi: Amele ve köylü.

Bu insan malzemesinin o zamanki kalitesini kısa bir tahlilden geçirmek istiyorum.

Daha yetmiş beş sene evel rus köylüsü, ki nüfusun onda dokuzudur, her tarafta derebeylerin esiri idi. Yalnız hü-

kümet topraklarında çalışan esir köylüler yirmi milyondur; efendilerinin evlerinde çalışanlar alınır satılır kölelerdir. O zamanın gazetelerinde şöyle iylanlar bulabilirsiniz: “Eyi cinsten bir inek ve bir berber satılıktır.,”

1842 kanunlarına göre çiftlik sahibi köylülerini hapseder, tehcir eder ve sata bilir. cezalandırmak için 40 kamçı ve 15 sopa vurabilir. Bu köylü sarhoş ve pistir. Zulûm o kadar ağırdır, ki hiç bir tarafta isyan ve cinayet eksik olduğu yoktu.

Rusya'ya makine girdiği zaman, amelle tutabilmek için esirlik usulünü kaldırmak lâzım geldi. Bundan başka rus fikir adamları harekete gelmişlerdi. Gogol, Dostoievsky, Tourgenief esirlik ve zulme karşı ayaklananlardandır. Herzen haykırıyordu; “Halka ne lâzım? Toprak ve hürriyet! Halk topraksız yaşayamaz. Toprak onundur; o bu toprağı, asırlardanberi, terini ve kanını dökerek almıştır.,”

Kırım harbi cereyanı takviye etti. II inci Alexandre: “Islâhatın aşağıdan gelmesindense yukarıdan gelmesi eyidir!., dedi ve esirliği kaldırdı.

Gerçi köylüler hürriyetlerini almış oldular. Fakat toprak gene derebeylerinin idi. Vergi, taksit, ağır faiz ve haksızlık yüzünden eski hallerinde kaldılar. Hukukça kazandılarsa da iktisatça bir adım ileri atamadılar.

Mujikin evi ormanlık yerde ahşap, cenupta taş, sert madde bulunmıyan münbit topraklarda samandan bir kulübe idi. Bu izba sekiz on metre murabba ve iki metre yüksekliğinde bir odadır. Kapı o kadar alçaktır, ki eğilerek geçilebilir. Yer topraktır. Ufak pençerelerden ancak haziranda, o da ölü bir ışık girer. duvarlar soğuk geçecek kadar zayıftır. İzbanın dörtte birini soba işgal eder: Isıtma, yemek, ekmek, çamaşır, her işi bu soba görür. Soba kızdığı zaman oda cehenneme döner. Baca olmadığı için duman odada kalır ve gözleri muztarip eder: Rus köylüleri arasında çok kör olmasının sebebi budur. Kışın hayvanları soğuktan donmamaları için içeriye almak lâzımdır. Gece hepsi bir arada uyur: İhtiyarlar, karı kocalar, çocuklar, hayvanlar ve insanlar, vücut vücade, nefesleri birbirine karışarak yatarlar.

Eski rus amelesinin de hiç bir hakkı

yoktu. Amele on dört “efendi,, ve ”hazretleri,, tabakasına hürmet edecekti. Sendika ve grev yasaktı. 1905 te kilise duaları okuyarak Çar’a sığınmaya gelen ameleler kurşunla öldürülmüştür. Sosyalist olmasından şüphe edilenler için sürgün ve açlık hazırdı. Ne okuma, ne yazma, hayvan gibi bir yaşayış ve bütün sınıfı tahribeden içki düşkünlüğü!

Amele ve köylü karısı dayak altında yaşar bir mahlûktu: “tavuk nasıl kuş değilse, kadın da insan değildir!,,

Yalnız 100 milyon kişi birkaç şehre hayvan gibi koşulmuştu: Rusya’nın her tarafında insan henüz kırbaç şakırdısını işidir gibi olur.

İşte bu halk ihtilal başladığı zaman vur, kır ve yağma emrini aldı ve bu emri yerine getirdi.

Şimdi ne olacaktı? Bu ham kalabalıkla bir garp demokrasisi yapmak nasıl imkânsız ise, halkın büyük ekseriyetinin sınıf şuuruna istinat etmek de mümkün değildi.

Eğer halk sefil, cahil, şuursuz kalırsa burjuvazinin er geç başa geçeceğine şüphe yoktu.

İhtilalciler:

— Halk hakkını biliyor, o kendini idare edecektir, demediler.

Onu terbiye etmek lâzım olduğunu söylediler ve ayaklanan kalabalığı yerine oturtular.

Terör'den sonra terbiye devri geldi.

İhtilal seneden seneye ilmi, sanatı, mektebi, radyo, studyo, ne kadar vasıta varsa, hepsini terbiye için seferber etti. Gençlik terbiyesi, halk terbiyesi için, ve bundan başka ona kendi gündelik işleri için de ilim ve teknik lâzımdır.

11/11/11

11/11/11

11/11/11

FİKİR ADAMI.

Gazete dedikoduları ile beslenen bir kimse, Rusya'yı düşündüğü zaman, fikirsiz ve şursuz kalabalığın iş başında olduğunu zanneder. Eski Mujik çizmesi, sanat ve ilmin göğsüne basmış gibi görünür.

Bu zan ilk günlerin anarşisinden kalmadır; kasket, külot ve kapalı gömlek, sanat ve ilme, iyi bir kılık olarak yakıştırmamasındadır.

Bundan başka hareket ve ihtilâl, nazlı sanatın ve ürkek ilmin zıddı gibi görünür. Hakiykat bu değildir; Rus ihtilâlcileri bu medeniyetin fikir adamları idi. Kara kalabalığa ilk emri veren adamlar, muharrirler, âlimler ve hatipler idi.

Bunlar bu emri basit bir intikam hissiyle vermediler; yeni bir cemiyetin tarlasını hazırlamak için, eski ormanı yık-

mak lâzımdı. Eyi balta tutan bütün kol-
lar kullanılacaktı.

Kara kalabalığın biz birkaç gün
Konya hükümet konağına yerleştigini
görmüştük; Rusya'da ilk ihtilâl senele-
ri bu kargaşalık olmuştur.

Hiç bir rejim boş kafa üstünde tutu-
namaz. Bolşevikler için bir taraftan bil-
giyi başa geçmek, diğer taraftan pro-
leteryanın istikbaldeki hakimiyeti için
halkı terbiye etmek ve bu arada şüpheli
fikir ve ihtisas adamlarını kontrol al-
tında bu maksat için çalıştırabilmek za-
rurî idi.

Gerçi ihtilâlciler arasında fikir adamları
çoktu. Fakat Rusya dünyanın altıda bi-
ridir. Bu muazzam mekanizmayı bir
avuç insanla idare etmek imkânsızdı.

Fikir adamları başta mujik ve ame-
leyi gördükleri vakit, rejimin bugün yarın
düşeceğini zannettiler. Bu, hepsine kar-
şı proleteryanın içinde sönmez bir kin
bıraktı. Lenin fikir adamları ile a-
mele arasında bir uzlaşma aramağa
mecbur kalmıştır:

— Sizin kafanız, onların ekmeği yok;
uyuşabilirsiniz, diyordu.

İhtilâlin kendi ilim ve teknik adamları yetişinceye kadar bu iki sınıf arasında bir mütareke olmuştur. Bir muharrir diyor ki: “Fikir adamları ve halk Rusya’yı yeniden yapmak için ellerini birleştirdiler, fakat kalplerini pek az!,,

Sağ ve burjuva fikir adamı bir müddet sonra “fiil,,in kıymetini anlamaya başlamıştır: “Eski hamletizmleri geçmemişse de, artık şuurlarının birinci safında da değildir.,,

İhtilâlde yaratıcı nizam görenler onunla daha çabuk anlaştılar; diğerleri fırtınanın geçmesini bekliyerek bir köşeye sindiler; bir kısmı öldü; bir kısmı ekmek ve oda için ihtilâle sığındı; bir kısmı makineyi kırmak için içine girdiler. Bu son sınıfa “zararcılar,, denir. İhtilâlcilerin en ürktükleri düşman budur. Bütün sui kastler Rusya’da hep bu zararlıları arar ve onlara el verir.

Ne zararlı ne de kommünist olmayanlar: “— Bu memleket bizindir, diyorlar. Yeni Rusya’nın kökleri eski Rusya’nın bağındadır. Moskova’dan yirmi fersah uzakta eski Rusya’ya, yüz fersah uzakta on üçüncü asır Rusya’sına rastlarsınız.

Bir muharririn sözü: “— Bizim işimiz iyi kitap yazmaktır. Memlekete en iyi hizmet böyle olur. Tolstoy'nin “harp ve sulh,,u yazdığı zamanın politika adamlarını düşününüz: Onlar kayboldular; Tolstoy kaldı.

Bu sınıf adamlar yazarken, söylerken içtimaî hakikatleri heyecanlandıramaz; alıştığı ve sevdiği şeylerden, Mujik'ten Step'ten, Volga'dan, Kafkas'tan, Rus kökünden, rus ruhundan bahseder.

Yalnız ilim için çalışanlar manen daha rahattırlar. Yeni idare bunlara her vasıtayı verir. Leningrad'da Neva üstündeki en büyük saraylardan biri şimdi “âlimler evi,,dir.

Amele fakültelerinde ve kızıl müallimler enstitülerinde yetişen yeni nesil kadroyu dolduruncuya kadar zaman lâzımdır. Eski fikir adamının iymansız bağlanışı ihtilâli memnun etmiyorsa da zamanı kazanmak için bu adamı çalıştırmaktan başka yol da yoktur.

Moskova'da şehir işleriyle uğraşan dairenin şefinden bir mülâkat istemiştim: Yol, mesken, iymar, ve daha bin türlü işler için kendisinden malûmat alacaktım. Reis odasına girdiğim za-

man karşıma genç, azimli, fakat bütün bu işlerin tekniğini kavradığına emniyet edilmeyecek bir zat çıktı. Süalleri dinledikten snora dışarıya haber yolladı. Bir az sonra aksakallı, kırsakallı, hepsi eski devirden kalma mühendis ve mütehasıslardan sekiz on kişi yanımıza geldiler. Bunlar teknik şubelerinin başları idi. Hepsinin ayrı bir ihtisası vardı. Onları dinlerken, ihtilâlin genç adamına bakıyordum. İşte bulunan kombinezon! Başta zeki ve iymanlı bir şef, onun kontrol ve idaresi altında teknik ve ihtisas!

Bu genç bir imbik gibi eski asmanın özünü çekecektir. Yalnız onu hiç aldatmağa gelmez: İhtilâl hizmet edene ekmek, hayınlık edene ölüm vermektedir.

Bundan başka ilme ve tekniğe karşı hürmet ve saygı, ihtilalin şaşmaz bir emri olmuştur. Geçmişteki büyük ruslara karşı da aynı hareket var: Çar heykelleri yıkılmışsada büyük Petro'nun mermer ve tunçları ayakta duruyor. Tolstoy ve Dostoievsky, Thekov'un, müzeleri Moskova ve Yalta gibi şehirlere şeref vermektedir.

Bir muharrir diyor: "Bütün yeni Rus-

ya ilme bağlanmıştır. İhtilalin başlıca kelimelerinden biri tekniktir.,,

Amele diktatöryası yalnız bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde hâkimiyeti değil, bizzat amele sınıfına kafa kuvvetinin hâkimiyetidir. Bu hakimiyet, ihtilalin insan malzemesi seviye ve şuurunun artarak, rejim için hiç bir şüphe kalmadığı güne kadar sürecektir.

şlıca
nının
eğil,
inin
n in-
arta-
adığı

KADIN.

Bir cemiyeti yeniden yuğurmak için, kadını değiştirmek lâzımdır: Geri kadın, işlemek istediğiniz cemiyet üzerinde, sert bir kabuk gibi durur.

Eski rus kadını, saray ve konak değil, izba ve mahalle kadını Asya dişileri kadar geri idi.

İhtilal bu kadına ilk adımda ücret birliği, gebe olanlara izin gibi basit haklar verdi. Bu haklar kademe kademe siyasî müsavat, içtimaî ve fikrî müsavat, iktisadî müsavat, cinsî müsavat ve askerliğe kadar çıktı.

Şimdi rus kadını ile rus erkeği arasında hiç bir fark kalmamıştır.

Kadın yalnız kitapta değil, hayatta değiştirilmiştir: Kendisine hak ve terbiye bir arada verilmektedir.

Eskiden birçok mektepler kadına ka-

palı idi. 1929 istatistiklerine göre ziraat fakültelerinde okuyanların yüzde 19,7 si, pedagoji fakültelerinde yüzde 52,7 si, tıp fakültelerinde yüzde 54,7 si, iktisat fakültelerinde yüzde 20 si, fizik ve riya-ziye fakültelerinde yüzde 13,2 si, akşam derslerinde yüzde 14,5 i ve gece zanaat enstitülerinde yüzde 13,3 ü kadındır.

Fakat bu genç kızlar yetişip cemiyet içine dağılıncıya kadar uzun seneler ister. Mujik kadını ve amele kadını, yetişmiş ve yaşlı kadın için ihtilalci terbiye metotları bulmalı idi. Köylü ve amelenin terbiyesine çalışan bütün müesseseler kadına açıldıktan başka, bir “delegeler,, usulü bulunmuştur.

Her müessesse on kadından birini bir sene için delege olarak seçer. Bu delegeler köylü ve amele kadımlarına verilecek sosyal çalışma terbiyesi için, seferber edilmiştir. Her biri, içinden ayrıldığı gurupu yetiştirecektir. Toplanışları komünist partisi tanzim eder; rehberliği o yapar. Delegelerin ehemmiyeti gittikçe artmıştır: 1928 / 29 da 830,732 delege vardı ve yüzde 74 ü köylü kadını idi. Yaş için bir had konulmamış isede delegeler 20 ile 45 arasında idiler.

Bu kadınlara yalnız okuma yazma değil, cemiyeti yenileştirmeye yarar bütün esaslar öğretilmektedir. Birçokları kolaylıkla yetişti; en yüksek derecelere çıktı. Moskova ve Leningrad zanaatlarının başında çok zaman kadınlar görünür: Eskiden aynı fabrikalarda basit amele iken, şimdi müdür ve ikinci müdür olmuşlardır. Birçok komiserliklerde eski amele kadınlar şef olarak çalışmaktadırlar.

Son intihapların birinde bütün Rusya Sovyet'lerinde 300,000 kadın âza vardı: 7,000 i reis idi.

Leningrad, sovyetin en kıymetli âzası bir kadın olduğunu yazmıştım. Gezdiğim müesseselerde kadınsız büro, kadınsız koridor, görmedim. İş için temas ettim: Vaziyfelerine büyük bir hevesle bağlı idiler. Birkaç mektep göstermek için yanıma verilen muallim kadın, usanç ve yorgunluk bir tarafa, elinden gelse bütün Rusya'yı adım adım dolaştıracaktı. Mujik ve amele kadını dayak ve mutfaktan kurtulmuştur. Lenin: "Yarısı mutfağa esir olmuş bir cemiyet hür olamaz!,, demişti. Komünizmde toplu hayat esas olduğu için yeni apartıman-

larda ayrı ayrı yemek salonu ve mutfak yoktur. Moskova'da 25,000 kişilik bir yemek fabrikası görmüştüm.

İhtilalin hedefi bu kadarcık değildi: Yeni bir âlem yaratmak için mesleğinden başka aile müessesesini de başkalaştırmak, aşk ve ahlak anlayışlarını alt üst etmek gerekti.

Şefler henüz ailenin lüzumlu olduğu fikrinde idiler. Müessese tahrip edilmeyecek, fakat yaşamasına yardım da edilmeyecekti. Aile müessesesine ilk darbe şahsî mülkiyetin kalkışı olmuştur. İkinci darbe, dinin zayıflamasıdır.

Ana baba, eğer ihtilalci iseler hürmet olunabilir.

Bütün ev işleri sosyalize edilmekte olduğundan kadın serbes kalmıştır; çocuk mümkün olduğu kadar evin dışında terbiye olunmaktadır. Hom, içtimaî ve iktisadî bir ücûbedir.

İzdivaçtan *mukaddes* olmak karakteri kaldırılmıştır. Ne çeyiz, ne talâk güçlüğü, serbesliği rahatsız edecek hiç bir engel yok: Birleşmenin *meşru* ve *gayri meşru* iki şekli lomadığı gibi, bütün çocuklar da *meşrudurlar*. Kanununun 25 inci

maddesine göre *meşru ve gayri meşru* bütün çocuklar müsavidirler; 48 inci maddeye göre çocuklara iki taraf bakacaktır. 158 inci maddeye göre nafaka vermek ve çocuğu terketmek cinayettir.

Bir muharrir yazıyor: “Moskova’da bir talak vakasına rastladım. Ana doktor, baba mühendis idi. Ayrıldıkları zaman 9 yaşında bir çocukları vardı. Mahkeme, baba kommünist olduğu için daha iyi terbiye eder diye çocuğu ona bıraktı; fakat ana daha fazla para kazandığı için nafakayı ona hükmetti.,,

Kafkasya’da hangi erkekten olduğuna karar veremiyen bir kadının çocuğuna, temasta bulunduğu üç beş erkek baba olarak tesbit edilmiştir.

İki cins arasında tam müsavat vardır. Müsavat hukukça mutlak, hayatta hakiykidir. Münasebetleri açık ve basittir. Genç kız ve erkekler her vakit birlikte yaşar ve serbestçe konuşurlar. Mekteplerde yatak odaları yanyanadır. Hükûmet hususî hayata karışmaz; yalnız cebir ve kandırma olduğu zaman harekete gelir. Kanun, *hiyanet* tanımaz: “Cins ensten’ini her türlü eski kayitlerden kurtarmak için ona hakiykî yerini vermelidir.,,

Kadın ve erkeğe, yalnız, alkol gibi, cins zehirlenmesinin de zararları telkin edilmekte ve içtimaî mesuliyetler anlatılmaktadır.

İlk zamanlarda ifratlar olmuştur. Gençler arasında temasların su içmek kadar basit olduğu söylenmiştir. Lenin bu cereyana şiddetle hücum etti.

Birçok izdivaçlar tecrübe ve tanışma birleşmesi gibi telakki olunabilir: “İzdivaç insan için yapılmıştır; insan izdivaç için değil!., İzdivaç, ancak kadın erkek arasında tam bir arkadaşlık mümkün olursa devam edebilir.

Rusya’da fuhuş artık serbes temas değil, çünkü her temas *meşru* bir birleşmedir, para ile cins alım satımıdır ve bu yasaktır.

Rus kalbinden aşkı çıkarmak zordur. Senelerdenberi edebiyta, roman aşkı gülünç etmeğe çalışıyor: “büyük içtimaî laboratuvarların içinde aşkın yeni bir ifadesi ve yeni bir telakkiysi hazırlanmaktadır.,,

Aşk kommünist cemiyetinde yeri olmıyan bir burjuvazi butlanıdır: “..Bu, gelecek asırların sesidir. Teknik dehası ile kırılmış aşk zincirlerinin düştüğünü

söyliyen zanaat zaferlerinin türküsüdür. — Bir şiirden.,,

Cins işinin halledilmesinde rus cemiyetinin eski şartları büyük bir kolaylık olmuştur: “Rusyada iki cins arasında hiç bir zaman Avrupada olduğu gibi setler yoktu. Çünkü Rusya’da şevaleri ve Püritanizm olmamıştır.,,

Bu serbesliğin ahlak üzerindeki tesirlerini ölçmek için yeni rus hayatına derinden derine girmelidir. Hükmü ben veremem. Lehte aleyhte fikirlerini söyliyenler vardır. Bir amerikalı muharrir, ruslar Avrupa cemiyetlerinin gitmekte olduğu hedefe büyük bir hızla gitmişlerdir, diyor. Kommünist düşmanı bir muharririn fikri şudur: “Rusya’ya gidenler sağlam ahlaklı bir memlekette bulduklarını hissetmektedirler. Avrupa şehirlerinin zevk salgınları yerine, orada çalışma, etüt, cidal insan hayatının birinci safını almıştır.,,

Çcouk düşürme serbes iken rus nüfusu her sene üç buçuk milyon artıyor.

Kadınlar için birçok gazeteler çıkarılmaktadır. Mecmuaların Krestianka tipinde olanları 470,000 kadar satış yapıyor.

Bir muharrir üç yeni rus kadını ile

buluşmuş, Avrupa'daki beyaz ruslar için onların merhametini uyandırmak istemiştir: "*Birinci kadın* — Muhacirlere acımağa vaktimiz yok; başka işlerimiz var. *İkinci kadın* — Marksist bir ruhta merhametin yeri yoktur. *Üçüncü kadın* — Büyük ihtirasların yeri kalp değil, kafadır.,,

İspartiyat masalı gibi, Rusya'daki cins işleri hakkında birçok yazılar çıkmıştır. Bütün ifratlar olmuştur; çırpı-lak gezenler, ve en radikal tarzda cins işini halletmek isteyenler görülmüştür. Fakat normal manzara bu değildir. Normal manzara şudur: Erkek kadar serbes bir kadın ve fuhuş yasağı!

Bu kadın ancak çalışarak yaşayabilir; kendini, bütün kuvvetlerini korumağa mecburdur. Burjuva zevklerini tatmağa başladığı gün içinde bulunduğu kooperasyonlardan koğulur ve açlıktan ölür.

Bu kadının yanında çalışmaktan nefret eden, ümitsiz bir hayal dalgası içinde eski zamanları bekliyen bir başka kadın, eski Rusya'nın kadını var. Bu kadın dişilğinden vaz geçmemiştir. Biri bana diyordu, ki:

— Bütün bu kalabalık içinde yapıyail-

nızım. Balmumu mankenler arasında yaşıyorum. Evet, ihtilâl muvaffak olacak, işler düzelecek diyenler var. Kaç sene sonra? On seneye kadar kırk yaşında olacağım.

Moskova'ya giden ecnebi işte bu kadına rastgelir ve onun hüznü bütün kalbini karartır. Kommünist ise bu kadının düşmanıdır ve onu insan diye almaz.

Bu kadın fuhuş ile yaşar ve kendine ne iş verilir, ne de cemiyetten addolunur. Bu rus havasını teneffüs etmesine ancak izin verilen bir parazittir ve Rusya'nın bütün dikkati bu parazitin yeni nesli zehirlemek ihtimalleri üzerine çevrilmiştir. Bu kadın, hayat ve süslerini gizlemeğe mecburdur. Eski hayatın bir pırıltısı gibi yandığı zaman, sürülür ve unutturulur.

İslar
mak
acı-
leri-
bir
İncü
kalp

İlki
çık-
çıp-
cins
tür.
dir.
dar

abi-
na-
tat-
ıgu
tan

ref-
nde
İn,
işi-
di-

vai-

RADIYO VE SİNEMA.

“...İhtilâl Avrupa’yı ayağa kaldırmaktan ümit kesip kendi içine döndüğü zaman, ikinci bir safhaya girmiştir. Rusya’yı yetiştirmek ve terbiye etmek için üniversiteyi, tiyatroyu, sinemayı, radyoyu, insanın ve kollektifin ruhu üzerinde iz bırakacak bütün organları seferber etti.,,

Lenin: — Sinema sanatlar arasında en fazla işimize yarıyacak olandır, di-yordu.

Büyük kalabalık gözünden ve kulağından terbiye edilebilir: Sinema Kam-çatka göçebelerine kadar her köşeye so-kulur ve telsiz, geniş Rusya’nın bütün dağlarını ve şehirlerini aşarak her kulu-beye sesini duyurabilir.

Ancak, bütün sanat gibi sinema ve ra-diyo da istismar edecek değildir; istin-dam edilecektir. Eğlendirdiğinden faz-la öğretecektir. Her ikisinin eğlenti has-

sası, ancak öğrenmeğe yardım ettiği kadar hoşâ gidebilir.

Rusya'nın iki üç günlük radiyo programının maddelerinden birkaçı üzerinde dolaştım. 5 teşrin programı: Beyneimlel istasyon — 9,30 çiftçi sabahı, 10,15 dinsizin saati, 10,45 istihlâk kooperatifinin hasbihali, 11,15 kolhoz (ziraî kolektivizasyon) gazetesi, 16 avcılar kooperatifinin hasbihali, v. s.

Sendikalar merkez komitesinin istasyonu — 11 ve 12 konser, 16 tohumlar umum müdürlüğünün elektriğin hizmeti hakkında hasbihali, 18,50 okuma yazma komitesinin kararı, 22,50 almanca ve fransızça konser ve kronik.

Komintern istasyonu — 5,45 — 6,15 birinci grup jimnastik, 6,15 — 7 sabah haberleri, takvim ve mızika, 7 — 7,30 ikinci grup jimnastik, 7,30 — 8 haberler, takvim ve mızika, 8 — 8,30 üçüncü grup jimnastik, 21 — 21, 25 ingilizçe dersi, 21,30 — 21,55 almanca dersi, 22 — 22,55 elektrik enerjisi nasıl istihsal olunur?

Hepsinden muhtelif maddeler: Milli sazlarla konser, kızçocuk, genç kız ve ana hıfzıssıhhası, Kızıl Ordu gazetesi, tatar musikisi, radiyo gazetesi: (Prole-

tarya edebiyatının beş senelik program için ciddi, şiirler, tefrikalar.), teşrin çocuklarının saati, mektep çocukları için: sanat nedir?

Kulüpler, müesseseler, köyler, bütün topluluk merkezleri radyo cihazları almağa mecburdurlar. Bütün kulaklar Moskova'nın elindedir. Öyle bir tertip yapılmıştır ki makinelerle yalnız rus istasyonları dinlenebilir ve havanın hiç bir köşesinden propaganda dalgaları sızmaz.

Radyo yalnız oynamaz, şarkı söylemez ve konuşmaz: en kuvvetli, bazan da biricik terbiye vasıtasıdır: "Büyük bir genişlik içine dağılmış milyonlarca insanı kültüre, malûmata ve sanata doğru götürmektedir.,,

Rusya'nın her köşesine gitmiş, iş başında, 42,000 hücumcu kommünist var. Programlarda: "42,000 in peşinden!,, diye bir madde görürsünüz. Radyo bu 42,000 arkadaşı hiç bir yerde yalnız bırakmaz: Aynı saatlerde onlara havadis verir; şarkı söyler; saz çalar; şevk ve heyecan gönderir. Görünmez bir bağ bütün ruhları birleşik tutar.

Muhtelif cümhuriyetler için şimdiye kadar 14,000,000 ruble harcedilmiştir.

Beş senelik programın radyo kısmı bittiği zaman Rusya halkının iki sülüsü radyodan istifade edecektir. Hoparlör Rusya'nın ağzıdır.

”
” ”

Moskova stüdyolarından birinin tecrübe odasında yeni rus filimlerini seyrediyorum: Kamçatka, su iştियaki ve sofhöz.

Biri coğrafya, biri sulama, biri yeni çiftçilik filmidir. Su iştiyaki, Türkistan'ın kurak çölünün bütün ıstıraplarını anlatmaktadır. Bu filimlerde kadın, Amerikan yıldızı gibi değil, bir tebessüm gibi geçiyor. Artistler esaslı bir fikrin adamlarıdır.. Erkek iştahını uyandıran kadın kuklalar, ve kadın iştahlandıran erkek kuklalar rus perdesinden silinmiştir.

Terbiye edilecek bir halkın üzerindeki bütün vasıtalar, gazete, kalem, kitap, hepsi ihtilâller tarafından kontrol edilir. Sanatın serbestliği bir nazariyedir; hakiykat geri bir halkın kurtuluş kavgasıdır. Bu halka sanat süs diye değil, ihtiyaç ve terbiyeci diye verilecektir. 1927 — 28 de Rusya'da 6074 sinema vardı; beş senelik program bu adedi 24,063 e çıkaracaktır. Ordu ve mektep

sinemaları bu yekûnda yoktur. Mektep için ayrıca 18,833 sinema yapılacaktır. Hepsi 60,000 olarak hesap olunabilir. Şehir sinemaları yüzde 54,4, amele kulüpleri sinemaları yüzde 133, taşra sinemaları yüzde 518,7 nisbetinde artıyor.

5 senelik program 667 sanat filmi ve 701 doküman filmi yaptıрмаğı kararlaştırmıştır.

5 senelik programa göre iki köye bir gezer sinema, 8 köye bir sabit sinema düşecektir. Her kooperatifin ders odasından, analar ve çocuklar köşesinden başka bir sinema ve bir radyosu bulunacaktır.

Garip tali, eski zamandan kalma saray adamları şimdi, o devrin içini gösteren kommünist filimlerinde rol almaktadırlar. Bunlar hakiykî tiplerdir. Bir muharrir anlatıyor: “Lenin-grad’ın bir stüdyosunda köylü ve ameller arasına karışmış eşraf ve burjuva denebilecek bir kaç yüz gördüm. Biri kulağıma eğildi:

— Fransız mısınız? Buraya niçin geldiniz?

Büyük boylu, astragan kalpaklı, uzun kürk giymiş, kır sakalı iyi taranmış ve

bakılmış, gururlu ve yüksek gülüşü var.
Eski rejimin gülüşü....

— Görmeğe geldim.

— Ben çar hazretlerinin mabeyncisi
idim; şimdi burada çalışıyorum.

Ona bu eski gülüş, bu saray tavrı bırakılmıştır ve o bunula ekmek yiyor.
Çünkü bir filmde bir mabeynci için en
eyi tip, eski bir mabeyncinin ta kendisidir.,,

şü var.

eyncisi

ıvrı br-
yiyor.
için en
kendi-

GAZETE VE KİTAP.

Radek ile görüşmek için İzvestia gazetesine gittiğim zaman hayret ettim.

Berlin'de gördüğüm en iyi matbaalar kadar temiz, modern bir iş evine giriyordum. Yapı, eşya, daireler, makine ve malzeme hepsi en son anlayışa göre idi.

Gazete büyük bir kuvvet olduğu için fayda ve zararı her rejim tarafından hesapta tutulur. Rus gazeteleri ihtilâlin emrindedirler: Fakat kör ve sönük yapraklar dğildirler. Çünkü gazete cansızlaştığı zaman ehemmiyetten düşer ve vaziyfesini yapamaz.

Ruslar çok okuyan milletlerdendirler. Odesa kütüphanesine her sene yeni basılmış 80,000 kadar muhtelif gazete, mecmua, kitap, burosür geldiğini yazmıştım. Baskı makinesi Rusya'da gece gündüz çalışıyor. Yeni kafanın malzemesi kitap ve gazetedir.

Eski Rusya'da 859 gazete çıkardı; fakat satış 2,728,000 idi. Şimdi 581 gazete çıkıyor; fakat satış 8,073,000 dir. İzvestia muazzam yapısını kazancı ile yapmıştır.

Kitap eskisinin iki misli, kitap okuyucuları beş mislidir. 1921 de 2 buçuk milyondur; 1924 te 3 buçuk milyona çıktı; 1925 te 7 milyon, 1929 da sekiz buçuk milyon olmuştur.

Doğru istatistik, parasız dağıtma kalkıp gazetenin ve kitabın satılmağa başladığı zaman yapılabilmektedir.

Bu inkişafın hususiyetlerinden biri gazetenin köye girmesidir. Köylüler için çalışan Biednota'nın satışı bir milyonu bulmuştur. Şimdi bütün satışların üçte biri köylerde dir.

Rusya'da hiç bir zaman şimdiki kadar mcmua çıkmamıştı: Adetleri 1,691, satışları sekiz buçuk milyondur.

Eski Rusya'da senede 26,000 kitap basılırdı; şimdi 44,000 kitap basılmaktadır. Nüshaların yekûnu eskiden 133 milyon idi; şimdi 220,000,000 dur.

Kütüphaneler, okumak izbaları kita-

bin halk ve köy içine yayılmasına çok yardım etti.

Neşriyatta büyük kısım, halk için olandır: Bunlarda lisan açık, üslûp kolaydır.

Otuz lisan kullanılmaktadır. Eski Rusya milliyetler uyanmasını diye diğer dilleri kitapsız bıraktı; şimdiki Rusya kommünist yapmak için okutmaktadır.

Şimdiki Rusya'ya hücum için dört cilt kitap yazan aslı rum, romanyalı kommünist Panait İstrati aleyhte delillerinin yüzde seksenini kommünist partisinin iki büyük gazetesinden, Pravda ve İsvestia'dan almıştır. İhtilâlciler arasında kendini kontrol, birbirini kontrol ve tenkit esastır.

İhtilâlciler usta ahçı olduklarından yemeğin henüz pişmiş olmadığını bilirler; onun için tencerenin kapasını kaldırıp çiy liberalizm buharı ile rahatsız olmağı istemezler. Hiç şüphesiz tenkit ve kontrolda bir hudut vardır: Bu hudut partinin vahdeti ve hâkimiyetidir. Bu vahdete dokunmak isteyenler Troçki gibi öz ihtilâlciler bile olsalar tahammül edilmez.

Fakat tenkit ölçüsünün genişliğini göstermek için birkaç misal almak doğru olur.

Bahsettiğim muharrir diyor ki: “Lenin kommünist ve sovyet kongreleri kürsülerine çıktığı zaman her hangi bir iş için bunda aldanmışız! derdi. Bu iytiraf düşmanı korumaktan fazla, ihtilâlcî ruhu aydınlatır ve kuvvetlendirirdi.,,

Pravda gazetesi 926 da gençlerin intiharlarından bahsederken diyor: “Bütün vakalar intihar ve cinayet kadar gitmiyorsa da bir genç kızın izin, şimendifer bileti almak için şu K... gibi darülfünunda vaziyfesi olanların yatağına girmiş olmağı mecbur kalması manevî bir intihar değil midir?.,

Krasnaia Gazeta'nın 15 nisan 926 tarihli nüshasından: “Mesken darlığı yüzünden ana babayı çocuklarının gözü önünde cinsî temasta bulunmağı mecbur eden bir vzaiyet kommünistliğe nasıl şeref verir?.,

Pravda dokuz on kişinin üstüste yattığı odalardaki havasızlık ve ıstıraplardan uzun uzun bahsetmektedir.

Gazeteler yalnız tenkitten başka muhtelif kontrol sistemleri bulmuşlar-

ıgını doğ-
“Le-
eleri
i bir
u iy-
ihtirir-
lerin
“Bü-
adar
ı, şı-
gibi
zata-
ma-
6 ta-
yü-
gözü
mec-
na-
üste
rap-
aşka
şlar-

dır. Meselâ kış geliyor; papuç kıtlığı var. Eski kunduralar yamanacak, pençelenecektir. Fakat yamacılardan hiç kimse memnun değildir. Ya geç vermekte, yahut yaptıkları iş ertesi gün bozulmaktadır. Gazetenin biri “hafif süvari,,lerini seferber eder. Hafif süvari demek, seferberlik iylân olunan işte şahsan zarar gören, yahut bu işin iyi işleminin ihtilâl için faydasını takdir eden adamlar demektir. Bunlar kunduracılar üzerine hücum eder: Her gün gazeteye raporlar gelir; sebepler iyzah olunur. Şu işçi tam yerinde değildir; öteki tembeldir; berikinin üstüne kudretinden fazla iş yığılmıştır. Bu raporlar gazetede günü gününe çıkar ve mesul makam ıslâh yollarını bu raporlarda bulur. Kendilerini şiddetli kontrol altında hisseden kunduracılar daha iyi iş görür.

Köylülerin bir gazetesinden bahsetmiştim. Bu gazeteye her ay 40,000 mektup geliyor. Bu mektupları köylüler, esnaflar, köy hocaları ve çiftçiler yazmaktadırlar. Bu mektuplar tasnif olunur. Kimi gazeteye konur; birçoğu mesul makamlara ve halkın fikir ve meyillerini anlamak merakında olanla-

ra verilir. Köy gazetesinin aldığı mektuplar birçok kanunların düzeltilmesine yardım etmiştir.

Iver gazetesi pamuk mamulâtının düzeltilmesine merak etmiştir. Hemen teşebbüse girişiyor: Ameleden 2,217 is-lâh teklifi geliyor. Gazete okuma yazma bilmiyen amelenin bile fikirlerini sormuştur.

Gazeteler her hangi bir iş ve meslek adamlarını toplıyarak konferans ve kongreler yapmak usulünü de tatbik etmişlerdir. Genç kommünistler Pravda'sı 1927 de 300 konferans tertip etmiş ve 40,000 kişi toplamıştır.

Gazetelerde köylü ve amele muhabirleri adedi 358,000 i bulmuştur.

Gazeteler bu toplanışlardan bir kısmını da kendi okuyucularından ve kendilerini tenkit ettirmek için yaptılar; okuyucular aralarında ve muharrirlerle münakaşa ederek gazetelerinin en iyi şekli ne olacağını tesbit ettiler.

Ümmî ihtilâl olmaz: bir ihtilâlin hayatı okumak, bilmek, tenkit ve kontrol etmekle devam edebilir. Fikrin susması, ölüm sükûnudur.

KIZIL ORDU.

Kızıl Ordu güzel bir resim gibi hatırdada kalıyor. Bu resim sanat ve terbiye ile ruhlandırılmış ve ısıtılmıştır; cansız ve soğuk bir kadro değildir.

Vuroşilof yoldaşla Kızıl Ordu evinde geçirdiğimiz günü unutmadım. Askerlerin yerli sazlarla verdiği konser, asker türküsünün en iyi sesi gibi kulağıma geliyor.

Kızıl Ordunun askerliğinden bahsedecek değilim. İhtilal bütün müesseseler gibi, Kızıl Orduya da terbiye için büyük vaziyfeler vermiştir. Ordunun bu tarafını göstermek isterdim.

Yalnız askerlik ocağı değil, halk terbiyesi ocağı: Okuma yazma, umumî bilgiler, kulüpler, kütüphaneler, Kızıl Ordu evi, Lenin köşesi.... Şimdi mintaka ve kanton icra komiteleri reislerinden, köy meclisleri, kollektifler, kiraat izbalari,

kooperatif âza ve reislerinden birçoğu eski askerlerdir.

Kızıl Ordu ihtiyaç kadrosu için insan yetiştirir: Bir sene 14,000 kooperatifçi, 3,238 sinema makinisti, 5,000 okuma izbası müdürü yetiştirdi. Devlet kolektivizasyone başladığı zaman, Kızıl Ordu ziraat derslerine ve traktör işçiliğine ehemmiyet verir. Kızıl Ordudan çıkan her asker, ihtilal kadrosunun bir boşluğunu doldurur.

Okuma yazma esas değildir: Esas yarı - ümmiylığın kaldırılmasıdır. Az çok kafa işlenmeli ve el bir sanata alışmalıdır.

Ordu akşam derslerinin adedi 929 da 2,442 ve talebesi 46,716 idi. Bütün ordu da 792 kulüp ve 5,484 Lenin köşesi vardır. Kulüpler ayrıca öğrenme ve spor mahfellerine ayrılmıştır. Âzası 141,230 dur. Lenin köşesi, askeri umumî hayata hazırlamaktadır.

Sinema ve radyo ordunun terbiyesi için en kuvvetli iki vasıtaadır: Her asker senede vasatî 50 defa sinemaya gider. 1920 de muhtelif garnizonlarda sabit ve gezer 792 radyo vardı. Sine - radyo - otomobil orduda kullanılan yeni bir tip-

tir. Bu radyoyu üç dört bin adam dinli-
yebilir.

Asker konsersiz ve tiyatrosuz bıra-
kılmaz. Ayrıca gezer - tiyatrolar var.
Sanat kadar insana fikirleri iyi yerleşti-
ren kuvvet yoktur.

Kızıl Ordu ilk on senede 510,000 in-
san terbiye etti.

oğu
san
fçı,
iz-
ivi-
rdu
ine
san
şlu-
sas
Az
lış-
da
rdu
ar-
por
230
ata
resi
ker
ler.
ve
o -
ip-

YIĞIN MAARİFİ.

Bir amerikalı muharrir, ki Rusya için en iyi eserlerden birini yazmıştır, bu yazısında diyor: “ — Bir gece Moskova sokaklarında dolaşırken metrük çocuklar gördüm. Bunlar Volga köylülerinin öksüzleri idi. Yaklaştım ve sordum:

— İçinizde Allaha inanan kim var?

— Hiç birimiz!

Rus mekteplerinde din dersi olmadığını biliyordum. Fakat bu betbahtların dinsizliği nereden geliyor? Çünkü hiç bir şehirde bulunmamışlar, doğrudan doğruya veya vasıta ile, hiç bir ihtilâl müessesesinin telkini altında kalmamışlar, mektebe gitmemişler, genç komünistler ve piyoniyeler tarafından işlenmemişlerdir.

“ Uzak bir köyde aynı tecrübeyi yaptım. Çocuklar benimle alay ettiler ve

dinsizlikle övündüler. Köyde sovyet, mektep ve telkinci yoktu.

“İhtilâl, havayı öyle bir madde ile doldurmuştur ki bu havayı teneffüs eden adamda, bilhassa genç ise, din duygusu kendiliğinden batıyor!,,

Maarif komiserliğinde, diğer birçok müesseselerde, hattâ radiyo bürolarında dolaşırken her zaman “Yığın İşleri, plakı takılmış bir kapiya rastgeldim. Yığın, büyük yığın, ihtilâl hissini ona sindirmek lâzımdır. Bunun için ayrı bir terbiye sistemi ister; yığına alfabe öğretmekten bir şey çıkmaz: Yığına ihtilâli öğretmelidir.

Rusya’da en iyi işlenen ham madde, işte bu yığın olmuştur: Yığın propagandası başlı başına bir rus zanaatıdır.

Yığın maarifi, bildiğimiz maariften farklıdır. Bizim mütehassıslarımız Rusya’yı dolaştıkları zaman, liseler için örnek aramışlarsa yanılmışlardır: Bu örneklerin daha eyileri Almanya’da bulunabilir. Bu mütehassıslar Rusya’dan iki ders alabilmiş olsalardı, kâfi idi: Dersin biri gelişi güzel lise genci yetiştirmek değil, muayyen bir kadro için muayyen insan yetiştirmek; öteki ders, yığını *telkiyn* etmektir.

Okuma yazma şüphesiz esastır. Rusya'da alfabe seferberliğinde 926/27 de 1,500,000, 27 / 28 de 1,322,000, 28 / 29 da 2,500,000 kişi okutmuştur. Ben Moskova'da iken 29/30 için 7,500,000 hesap olunmakta idi.

Kollektiflerde çalışan köylünün yarısı ve amelenin hepsi okumuş yazmış olacaktır.

Maarif Komiser Muavini: — İki sene sonra okuma yazma bilmiyen adam bırakılmıyacağız, diyordu.

Göçebeler için gezer mektepler bile yapılmıştır. Seferberlik iki gruba ayrılmıştır: Biri okuma yazma, öteki umumî bilgiler öğretmektedir.

Çünkü yığını yalnız okutup yazdırmak değil, ihtilâlcî yapmak, yaşamağı öğretmek ve meslekindeki kabiliyetleri yükseltmek lâzımdır.

İlk bilgileri olmıyan amele büyük mekteplerde okuyamıyacakları için amele fakülteleri açılmıştır. 28 / 29 da 36,000 talebeli 68 fakülte vardı. Bunlar fabrikalardaki mütehassıslar kadrosunu doldurmağa çalışmaktadırlar. Fakültelerin hususî metotları var; gece ve gündüz fakülteleri olarak iki kısımdırlar.

Başlıca dersleri teknik ve ihtilâller tarihidir.

Kolhozlar, sofhozlar, fabrika, nakliyat elektrik istasyonları hepsi artıyor. Yüksek kalitede mütehassıslar lâzımdır. Normal maarif bu kadroyu çok uzun seneler sonra verebilir. Bu çeşit müesseseler işte bu zamanı kazanmak için aranmıştır.

İhtisas dersi vermek için köylerde de mahfeller açılmıştır: Köylüye basit derslerden başka hayvana bakmak, cins kümes hayvanı yetiştirmek, yünü eyileştirmek, meyva kurutmak gibi hüneler öğretiliyor.

En büyük rolü kulüpler oynuyor: İçtimaî terbiye ve kültür için teçhiz olunan kulüpler hususî ve yeni şekillerdir. Masrafını sendikalar verir. Her kulüpte terbiye, eğlenti ve rahat kısımları vardır. Bütün nefis sanat teşekkülleri, edebiyat, tiyatro, mızıkâ ve resim kulüplerinin kuvvetlenmesine yardım etmektedir. Kulüplerin bazıları kültür sarayı ismi verilecek kadar büyüktür. 1929 da yalnız Moskova'da 20 büyük kulüp yapılmış, her biri için yarım milyonla bir milyon ruble arasında masraf edilmiştir.

Amele, akşamlarını kulüpte geçirir.

Moskova sokaklarında dolaşırken, hangi caddede başınızı biraz kaldırırsanız, aydınlık pencerelerden büyük bir insan kalabalığı görürsünüz. Şimdi amelenin serbes zamanını votka değil, kulüp, kütüphane ve tiyatro alıyor.

Muhabere darülfünunu da eyi buluştur. Burası her yaşa ve seviyeye göre mektupla ders verir. Moskova muhabere darülfünunununu dolaşırken, büyük bir odanın içinde 30,000 dosya gördüm. Dosyanın her biri bir talebe idi.

Muhabere darülfünununda elli muallim gelen müracaatları tetkik eder; her talebeye bir hoca bulur ve talebe ile hocası arasında tavassut eder. Bu heyetin elinde muhabere darülfünunun işine yarıyabilecek insanların bir listesi vardır. Gençliğinizde okuduğunuz kimya dersini tekrar öğrenmek istediğiniz zaman, muhabere darülfünununa yazar-sınız. Heyet seviyenize göre bir kimya hocasını seçer. Akşam evinize girdiğiniz zaman bir zarf içinde dersinizi bulursunuz. Ve öğreninciye kadar muhabereniz devam eder.

Muhabere darülfünunu, Moskova tecrübesine göre, büyük merkezlerde ayrı

ayrı kurularak talebe adedi bir milyona çıkarılmak düşünülmektedir

Bir muhabere darülfünununun nasıl kurulduğunu bir misalle göstermek isterim: Ankara'da böyle bir merkez açıldığını farzediniz. Evvelâ bu merkezin bir tavassut kadrosu olacaktır. Sonra muhabere darülfünununun işine yarar bütün münevverler, ilk mktep, orta mektep ve darülfünun hocaları Maarif Vekilliğinin Ankara içinde daha bulabildiği insanlar darülfünununun tabiî muallimleri olacaklardır. Bu liste tavassut heyetinin elindedir. Hukuk malûmatının bir kısmını tamamlamak istiyen bir gencin mektubu geldiği zaman, merkezde o genç için bir dosya açılır; kendisine vaziyefe verilmeyen, yahut vaziyefesi en az bir hukukçu muallim seçilir. Bu muallim, darülfünun heyeti vasıtasıyla, o gence mektupla ders verir.

Muhabere darülfünunununun faydası ve ehemmiyeti, bilhassa bizim memleketimiz için çok büyük olduğuna şüphe yoktur. Çünkü hepimiz ya ilimsiz, ya eksik ilimli insanlarız.

Yığın terbiyesinde memleketi tanımak, halkın birbiri ile teması büyük rol oynar. Onun için ruslar turizm merkez-

leri de açmışlardır. Bu merkezler 1929 da 55 itinerer ve 1930 da 150 itinerer yaptılar. 1928 de 45,251, 29 da 120,513, 30 da 661,503 kişi dolaşmıştır.

Memleketi tanımak için böyle bir teşkiylata bizim de ruslar kadar ihtiyacımız var. Böyle geniş memleketlerde fert fert vaziyfeyi yapmak imkânsızdır.

Beş senelik programın bir maarif maddesi: 1929 da ilk mektep talebesinin adedi bir sene evelden yalnız 390,000 çocuk fazla idi. 28 / 29 da bu fark 1,600,000 e çıkmıştır. Beş senelik programa 930/31 de ilk mekteplerin on üç milyon çocuk terbiye edebilmesi için lâzım gelen teşkiylatın tamamlanmasını emretmektedir.

ailiyona
asıl ku-
z iste-
açıldı-
zin bir
muha-
bütün
step ve
killiği-
liği in-
limleri
heyeti-
un bir
gencin
e o ge-
vaziy -
az bir
uallim,
gence

aydası
nemle-
şüphe
siz, ya

i tanı-
rük rol
erkez-

GÜZEL SANATLAR

26 Eylül 1930, cuma, zengin bir program; bu akşam rus sahnesini göreceğiz. Programda "Le Panot rouge,, baletinin birinci perdesi, "Le Pirince Igor,, operasının üçüncü perdesi ve 11 numara daha var. Esmeralda balet çocuklarının, kadın sanatkârlardan ve daha birçok artistlerin dansları...

Avrupa tiyatrolarının fak ve ismo-kinli loca ve ilk sıralarını kaldırınız: İşte kalabalığın manzarası! Fakat bu eski ve basit esvap içinde canlı ve titiz bir sanat aşkı var. Bütün gözler sahnededir; genç halk artistlerini bağrına basıyor.

Şeflerden biri kulağıma diyor:— Tam ihtilâl sanatını daha bulamadık. Sanat, kolu en güç bükülen bir mukavemettir.

Yeni artist, yeni terbiye ile yetişiyor. Fakat eski sanatkâr eski zevkini kolay bırakmamıştır.

Bir akşam biri ile konuşuyordum :

— Ayaklarım donuyor; lâstik lâzım.

— Bulamıyor musunuz?

— Hayır, vesikam var. Fakat gidip dükân önünde sıra beklemeli... Halk arasında sıra beklemektense, ayağımın donmasını tercih ederim.

Bu kadın ekmek ve şüphesiz sanat için sahnede çalışıyor. Kalabalık ona gurur ve alkış hissesini de vermektedir. Yalnız genç kadın yaldızlı burjuva çerçevesinin hasretinden kurtulamamıştır.

— Yarın akşam Grand Otel'de benimle yemeğe gelebilirmisiniz?

— Hayır...

— Tereddüdünüzün sebebini biliyorum. Fakat ben kendisinden şüphe edecek yabancılardan değilim. Benimle gelebilirsiniz...

— Bunun için tereddüt etmedim. Sizinle buluşmak zabıtaya şüphe vermez, ama bizim meslektaşlar beni üç defa grand Otel'de bulurlarsa, burjuva zevklerine döndüğümü zannederler. Ayrığımдан olurum.

Asıl sık kontrol zabitanın değil, mesleğin kontrolüdür. Mesleğin genç unsurları, eskileri ihtilâlcî disiplinin çerçevesi içine alınmışlardır.

İhtilâl çar zamanındaki sahne adedi-

ni üç misline çıkarmıştır. Tiyatrolar temiz ve bakımlıdır. Bir not: Hiç bir tiyatro holünde bir ciğara eziği görmedim. Dönüşte Varşova'da bir tiyatro holünde bunun tam aksine rasgelmıştim, Halkın yarısından fazlası ismokinli ve kadınlar ipek içindeydi.

Nefis sanatlar, ihtilâl heyecanını uyanık ve canlı tutar. Nefis sanatın mektepte vaziyfesi, fikirleri çocuğun kafasına daha açık, daha basit yerleştirmektir.

Hiç biri, musiki bile artık kendi başına bir sanat değil, yığın terbiyesi için bir vasıtadır. Şehirlerde 10,000 taşrada 3,000 musiki mahfeli var. Bu mahfellerin âzası 10,000,000 dur. 1,000,000 kişi her zaman musiki dinler.

Moskova'da 1,000 mızıkacı halkı heyecanlandırmakla meşguldürler. Her tarafta ilk nazariyeleri öğreten dersler vardır. Ordu'kör ve orkestraların inkişaf bulmasına en çok yardım eden müessesedir.

Sanatı halk ile anlaştırmak için çok sıkıntı çekilmiştir. Aristokrat sanat hissinin öldürmek lâzımdı. Hiç bir sanat süs değildir; hepsinin içtimaî vaziyfesi vardır.

İhtilâlde bu vaziyfe bütün kuvvetiyle ona yardım etmektir.

Her hangi bir işte heyecan uyandırmak, bir amele kümesini daha iyi çalıştırmak lâzım geldiği zaman sanat sazını ve fırçasını topluyarak oraya gider. Şeflerden bir başkası:

— Bizim en büyük işimiz ilk ihtilâl günlerinin heyecanını, yeni sulh işlerine göre kanalize etmek ve korumak olmuştur, diyordu.

Bu, sanatsız yapılamaz.

Moskova'da her sene bir konferans mekteplerde sanat terbiyesi. Kızılorda da mosiki, radyo ve sinema musikisi, konserler politikası, içtimaî musiki faaliyeti gibi meselelerle uğraşiyor.

Türkiye'de din heyecanı, musiki ve edebiyat ile durmaktadır. Tekbir, taassubun marşıdır; tekke ilâhileri bugün bile binlerce ruhu eski butlanlara doğru sürükleyip götürmektedir. Buna karşı Türk inkılabının marşı ve şarkısı yoktur. Çocuklarımız İsveç havalarının tercüme ve tatbiklerini kekelemektedirler.

Sanat, fikirleri donuk klişe ve soğuk kalıp olmaktan kurtarır: Bizim inkılabımızın fikirleri donmuş ve soğumuştur. Çünkü ne saz, ne fırça, ne kalem bu düsturları ısıtmıyor ve canlandırmıyor.

Rusya'da açlık günleri bile tiyatrolar

açıktı: “Ruslar tiyatroya yiyecek kadar muhtaçtırlar. — Y. Duhamel,,

”
” ”

Moskova’da iken ihtilâlin kendi çocuklarının bir gecesinde bulundum. Aralarında eski artist yoktu; olanlar da ikinci üçüncü rol almışlardı.

O gece yalnız sanatkârlara bilet verilmişti. Bütün tiyatro ressamı, münağitler, musiki adamları, edebiyatçılarla dolu idi.

Birçoğu ihtilâlin sanat üstündeki zâferi ile gurur duymakta idiler. Yalnız balette değil, komedide de ihtilâl kendi insanlarını yetiştirmektedir. Şimdiye kadar ihtilâlin eseri yalnız teknikte ve temsil sistemlerinde idi.

“Tahta kurusu,, yeni piyeslerden bir örnektir. Rusça bilmezken bu piyesi sonuna kadar heyecanla seyrettim.

FIRKA.

Bugün Rusya'ya hükmeden kuvvet, fırkadır.

Lenin ve arkadaşları, Kremlin sarayına kızıl bayrağı astıkları zaman, karşılarında şu unsurları buldular: Bir avuç idealist ihtilâlcî, eski rejimden kalma sınıflar, amele ve köylü, gençlik. Eski rejimden kalma insanlardan bolşevizme hiç bir hayır yoktu. Fakat içlerinde mütehassıs olanları, sanat ve fikir adamlarını kullanmak ta mümkün değildi.

Rus Köylüsü, Avrupanın en geri köylüsü idi. Papas masallarının, derebeylerinin, saray ve şehirlerin esiri idi.

Rus ameleli terbiye, fikir, seviye, her hususta, yepyeni bir nizam için, Avrupanın en az hazırlanmış ameleli idi.

Köylü ve amele kadınının hiç bir hakkı yoktu. Rusya'da kadın, döğülür, söğü-

lür, sarhoş kocanın yumruğu altında bir mahlûk idi.

Şimdi bolşevizmin en çok kültür, inzibat isteyen, hiç tecrübe edilmemiş bir sistem olduğunu da düşününüz.

Fırka reisleri kafalı ve idealist adamlardı. Fakat gençliği, halkı, amleyi, kadını her şeyi yeniden yapmak ve yaratmağa mecbur idiler.

Bolşevizmin köylünün çiftlik efendisine, neferin zabite, amelenin patrona hükmetmesi gibi basit anarşi manzarası şüphesiz az sürecek idi. Çünkü dava, dünyanın bugünkü nizamı yerine yeni bir nizam koymaktı. Bu ise ancak ilim ve ihtisas ile mümkün olabilecekti.

Fırkayı organize etmek,

Yeni gençliği yeni ideale göre terbiye etmek,

Amele ve köylüyü, büyük kalabalığı ihtilâlcî metodlarla az zamanda yetiştirmek,

Eski rejimden kalma sınıflara karşıda tedhiş silahı kullanmak lâzımdı.

Şimdiye kadar Avrupada hep bu sonuncu menfi tedbirden bahsedilmiştir. Fırkanın organizasyon, gençlik, ve halk terbiyesi için ne yaptığını pek az kimse bilir.

Fırka için bütün memleketi idare

eden, işleten, halk ve gençliği terbiye eden organları kurmak ve kökleştirmek kolay olmamıştır.

Karşıda üç korkunç düşman vardır: Kazanççılar, zararlılar, reaksiyon.

Tasarruf ve tüccarlık, her türlü şahsi menfaat kaynakları bir kaç emirle ortadan kalkabilir. Fakat kazanç fikrini kafalardan kazımak uzun ve güç olacaktır. Bu hem bir terbiye, hem de her tarafa kök salmış, gözü herkesi gören, kulağı her şeyi duyan şuurlu, titiz ve sarsılmaz bir organizasyon meselesi idi.

Zararlı demek, kalbi ve kafası rejime bağlı değil iken, kendisine verilen vazifeyi, hizmeti ve kendi bilgisini, hissettirmiyerek, rejim aleyhine kullanan adam demektir. Meselâ büyük bir mütehasşısın yapmış olduğu bir lokomotif tipinin farkına varılmamış olsaydı, bir kaç sene sonra Rus raylarını ve köprülerini değiştirmek lâzımgelecekti. İaşe ve teskilât kendilerine teslim olunan mütehasşısınlar son zamanlarda, öyle ince bir tertip yapmışlardır, ki eğer farkına varılmasaydı, Moskova bu kış büsbütün aç kalacaktı.

” ”

Bugünkü fırka üç kademelidir. Birinci kademe, Pioniyelerdir.

Pioniyeler 16 yaşına kadar çocuklar, komsomoller (komünist gençlik) 16 sından 23 üne kadar olanlardır. Ondan sonra fırka azalığı gelir. Büyük değer gösterenler, bayram günlerinde yaşlarına bakılmaksızın öteki kademeye atlaya bilmektedirler.

Rusyada çocuk devletindir. O halde çocuk komünisttir fırkadandır. En küçük yaşta çocuklara politika terbiyesi verilir. Şu fıkrayı dinleyiniz: “Bir arkadaşım ile konuşuyordum. Kucağında yedi yaşında bir çocuk vardı. Bir mesele için:

— Lenin bunda aldandı, dedim.

Çocuk, hayret içinde gözlerini bana dikti: — Lenin hiç bir zaman aldanmamıştır, dedi.,,

Bu fıkrayı nakleden muharrir, eğer Troçki’yi soraydım, çocuktan:

— O her zaman aldandı, cevabını alacağıma şüphe yoktu diyar.

Rusyada bir mektep dolaşıyordum. Sınıflardan biri kapalı idi. Beni gezdiren Müdür:

— Piyonyelerin müzakeresi var, dedi.

Reislerini ve azalarını kendileri idare eden bu çocuklar, o gün, bir türlü okuma yazma öğrenemiyen bir ameleyi nasıl yola getireceklerini konuşuyorlardı. Çünkü mektebin Piyonyelerine o civardaki

klar. i sim- ndan leğer aşıla- atlı- talde içük rilir. imla nda

bir fabrikanın amelesine okuma yazma öğretmek vazifesi verilmişti.

Rusyada çocuk bir oyuncak değil, bir şahsiyettir. Yeni yapılan amele evlerinden birini dolaşırken, aşağı katta çocuklar için ayrılmış iki apartman gördüm. Birinde üç yaşına kadar çocuklar, ötekinde altı yaşına kadar olanlar vardı. İkinci koğuşta divara asılı bir tablo gördüm. Bu, beş senelik programın altı yaşına kadar çocukların anlayabileceği gibi basitleştirilmiş levhası idi.

Gneçler için komünist fırkası, hakiki bir terbiye ve sitaj müessesesidir. Kom-somolde bir genç hiç bir veziyfe reddedemez; aldığı vaziyfeyi yapamadığı zaman kabiliyetsizliğinden başka hiç bir sebep ortaya süremez.

Fırka içinde nasıl bir gençlik yetiştirildiğini anlamak için bir amerikalı muharririn şu satırlarını okuyunuz: “Komünist gencin maziye hiç hürmeti yoktur.

Komünist genç, fırkadan başka familya, fırka prensiplerinden gayri düstur tanıyamaz.

“İhtilâl gençliği, teşrinci gençlik yeni cemivet için hazırlanmakta ve Enternasyonal terbiye almaktadır. Eğer komünizm başka memleketleri içine alamaz-

sa, bu Enternasyonalizm, çılgın bir nas-yonalizm olarak billurlaşacaktır. Hepsi sınıflar harbini beklemektedir; burju-va düşmanlığı korkunçtur.

“Komünist gençleri arasında kanaat çarpışmaları olduğu zaman, dostluk ve aşk ihtirasları sönüyor. Belki dünyanın en bahtiyar gençliği, odur: Çünkü ken-dinden emindir; davasını ve kavgasını sevmektedir.

“Bu gençlik dünyanın Rusyadan ö-bür tarafını hiç bilmez ve kendi Rusyası-na geleceğin örnek memleketi diye ba-kıyor.,,

Asıl fırkanın teşkilatı şöyledir: Büt-tün fırka tarafından seçilmiş 46 kişilik Merkezîkomite vardır. Bu komite Politik büirro'yu seçer. Rusya'yı idare eden ana komite budur. Hükûmetin ismi Merkezi İcraKomitesi dir. Bundan başka yine Merkezî Komite tarafından intihap olu-nan beş kişilik bir Kontrol Komisyonu vardır, ki fırkadan aza kovmak, hükûmet ve fırkanın disiplin ve kontrolü bunun elindedir.

Bizim idare teşklatının Rusya'da karşılığı Sovvetlerdir. Sovyetler halk ta-rafından seçilmektedir. Her müessesenin bir Sovyeti vardır. Rusyanın parlamen-tosu, bu Sovyetlerin göndermiş olduğu

azadan mürekkep Sovyet şurasıdır.

Şimdi asıl dikkat edilecek hususiyetlere geliyoruz: Bütün Sovyet azaları Komünist değildirler. Hükümet azasının hepsi komünist ise de bir kısmı Politik Bürodandır. Sovyetlerin ve Sovyet şurası azasının seçilmesinde fırkacının vaziyesi rehberlik etmektedir.

Komünist fırkası, asla adede ehemmiyet vermemiştir. Fırka yalnız iymanlıları içine alır. Politik Büro ve kontrol Komisyonu en öz komünistlerdendirler. Ve şimdi İstalinin şefliğini kabul etmiş olanlardır.

Bir Fransız anlatıyor: “Müessesede göze çarpan mühim şeylerden biri, bütün çalışanların gençler olmasıdır. Müdür, muallimler, talebe ve işçiler, hepsi 30 yaşından daha küçük idiler. Talebenin ancak yüzde 16 sı komünis fırkasından veya komsomol azası idi.,,

Politik büro son zamanlarda hükûmete yarı yarıya aza vermiş olduğundan, bugünkü Moskovada hükümet diye bir müessese görmeğe artık imkân vardır.

Yeni yetişen komünistler bütün Sovyetleri dolduracak kadar çoğaldığı zaman, vaziyet normalleşmiş, hem parlamento, hem hükümet, hem fırka, hepsi bir hamurdan yuğurulmuş olacaktır. İş-

te Rusyada Normal'in manası budur.

Rusyada bir insan kafası ve kalbi ile komünist ise fırkadandır; İsim yazmağa kalkışılrsa fırka defterlerinden yüz milyon adreslik bir kütüphane vücut bulacağına şüphe edilmez. Fakat o fırka, rejimin mesnedi değil, irticam serbest oyunu oynadığı, ve ilk fırsatta rejimi düşürecek bir kadrodan ibaret kalacaktır.

Bir muharrir diyor: "Fırka iki milyon komünist ve komsomul azası var. Bunlar arasında asıl nüve, öz iymanlılardır. Şu sırada Rus toprağının tuzu budur.

"Bu Nüvenin iki şef nesli vardır: Biri eski rejim ve kapitalizmle boğuşan Lenin ve Troçkinin nesilleri, öteki ise 1917 den 1921 e kadar iç harplerde yetişenler ve gençler! kabiliyet, ahlak kuvveti, enerji tarafından bu asırda bu kısım idealistlerin benzeri azdır.,,

Bir Amerikalının kitabından: "Komünistlerde hissiylik yoktur. Her şeyden evvel dava! bir çoğu ateş ve kan vaftizi almıştır. Karakter katılığı ve sertliği bundan geliyor. Sofu kısım, müsamahasızdır. Eğer onunla birlik değilseniz, onun aleyhindedesiniz. Yaratmak istediği yeni insanlığa karşı büyük bir aşk, fakat gerisine karşı o kadar büyük bir kin ve hınc!

Komünistler demir disiplin içindedir-

Her an partinin emrinde olmak lâ-
ımdır. Hepsine bir çok parasız vaziyfeler
verilmiştir. Hususî hayatları kontrol a-
tındadır. Mahkemeler en ağır hükûmie
ri onlara verir. Öz komünistin hiç bir ba-
til iytikadı olmamalıdır. Eğer baba ana,
eski burjuva iseler, oğlu tarafından red-
dolunmalıdırlar. Bu adam bahtiyardır:
Çünkü ne şüphesi var, nede ümitsizliği.

“Komünizm ideali, Rus ruhuna girmiş,
büsbütün yeni bir adam yaratmaktadır.,,

”
” ”

Fırka bir iki buhran geçirdi. Biri Nep
devridir. büyük açlık zamanı Lenin kü-
çük tüccarlık ve esnaflığa imkân vermiş-
tir. Bu sırada ve az zamanda bir çok zen-
gin adam türedi; Moskova'da hususî iy-
rat yapıları arttı.

İkincisi toprak dağıldıktan sonra bü-
tün taşralarda türeyen kulak tehlikesi-
dir. Ziraatin kollektifleştirilmesine en
çok engel olanlar, onlardı.

Fırka sofuları bağırmağa başladılar:
“kulak, Bürokrat, Nepman, kendi elimiz-
le yeni bir burjuvazi yaratıyoruz: Sağa
ateş!,,

O zamanlar Moskovada nepmandan
ne kadar nefret olunduğunu göstermek
için eski Maarif komiseri Luna çarski'nin

bir fıkrasını anlatayım: “Geçen sene yüz rublemi çaldılar. Polis, eğer param geri gelmezse, bütün Moskova hırsızlarını tutacağını iylan etti. Hemen yüz rublemi yollatdılar, ve bir de Özürdileme mektubu:., Biz sizi bir Nepman zannetmiştik. Meğer siz bizim sevgili komiserimiz imissiniz!.,

Troçki kavgası bu buhranlar arasında doğmuştur. Troçkiye taraftarlık edenlerin çoğu onun prensiplerine inandıklarından değil, böylelikle fırkayı paralamağı mümkün gibi gördüklerinden, peşine takıldılar. Rusyada Troçki hareketi, biraz, bizdeki Fethi Bey hareketine benzer.

İstalinciler diyorlardı:

— Proleterya diktatörlüğü için fırka vahdeti ilk esastır. Fırka parçalandımı, her şey tehlikeye girmiş demektir.

Troçkistler cevap veriyorlardı:

— Siz ne hakiykî bir münakaşa, ne de hakiyki bir salah hareketi istediniz. Her zaman cebir ve kuvvet kullandınız. Bahsettiğiniz vahdet, görünüştedir. Fırkanız bir sağ, bir de merkez zümresine ayrılmış, karanlıkta boğuşuyor. Biz Leni'ne avdet ederek, asıl birliği yapmak istiyoruz.

— Siz Minşeviksınız, Sovyet-demok-

ratsınız. Demokrasiden başka bir şey düşünmüyorsunuz, Bütün ihtilâl düşmanları gibi!

— Hayır, biz yalnız fırkacılar için, fırka içinde geniş bir demokrasi, fakat fırka düşmanlarına karşı sıkı bir diktatörlük istiyoruz.

— Sizin faaliyetiniz, geri komünistleri rejim aleyhine kaldırmaktadır. Siz Merkezî Komite'nin politika yanlışlarını tenkit ettiğinizi zannediyorsunuz. Hakikatte sizi dinliyenleri rejime karşı düşmanlaştırıyorsunuz.

”
” ”

Fırka adamlarının en büyük hüneleri fırka gençlerinin heyecan ve hamlelerine her zaman bellibaşlı bir hedef vermektir. bugünkü hedef beş senelik plan, 1932 dir.

Heyecan ve hamleyi soğutmamak ve durdurmamak esastır. Lenin: — Bir araya toplanan on kişi yüzlerce dağınk insanı sevkeder. Bu on kişinin vavziyfesı, kendinden olmıyanların organize olmasına meydan vermemektir.,, demişti. İnkılap fırkası Rusya'da bu düstur üzerinde yürür.

Bugün Rusya'da en çok işittiğiniz ke-

limelerden biri, hücum'dur. Fırka her tarafta büyük kalabalığı harekete getirmek, her hangi bir teşebbüsü hızlaştırmak için hücumcular diye bir sınıf ayırmıştır.

Beş senelik pilânın her hangi bir noktası aksadımı, hemen oraya hücumcular sevk olunur: Bunlar kalabalığı şuurlandırmak, kalabalığa şevk ve heves vermek, kalabalığı arkalarında sürüklemek kabiliyetinde olanlardır.

Son zamanlarda kadınlardan da hücum kolları yapılmıştır.

Hücumcunun şiarı budur: "Liebknecht'in,, (1) sonu, Lenin'in sonunda zannedildiği kadar farklı değildir. İhtilâlcı bilmelidirki ya Lenin gibi galebe çalmak ya öteki gibi öldürülmek vardır. Esas ya öyle ya böyle, ihtilâlin idealine hizmet etmektir.

Bir komünist diyor: — Avrupadaki fırkalar vaziyeti ile bizdeki fırkalar vaziyeti arasında fark şudur, ki bizde yalnız bir imkân vardır: Bir fark hükûmette, bütün ötekiler hapiste!

” ”

Bu bahsi yazdıktan sonra Illustration

(Almanya'da katlolunan ihtilâlcı.

mecmuasında bir Fransız muharririnin Moskova için yazdıklarını okudum. ücret işlerini münakaşa eden muharrir şöyle diyor: “Komünistler herkesten az ücret almaktadırlar. Vaziyetleri ne olursa olsun, aldıkları aylık 300 rübleyi geçemez.

er ta
etir-
laş-
smıf

ok-
ular
lan-
nek,
ka-

hü-

nec-
zan-
lâlcı
mak
s ya
met

daki
va-
yal-
net-

tion

11/11/11

11/11/11

11/11/11

11/11/11

KADRO.

Buraya naklettiğim yazıyı, Rusyadan döndükten sonra “Hakimiyeti Milliye,, de neşretmiştim. Kitabımı okuyanlar, komünist fırkası için yazmış olduklarımla bu makale arasındaki münasebeti ve ora fırkacılığından nasıl örnekler almak istediğimi anlıyacaklardır:

İhtilâl fırkaları iki temeltaşı üstünde kurulur: Kadro ve organizasyon.

Kadro başta gelir; çünkü “inkılaplarda, harplerde olduğu gibi, insan malzemesinin kalitesi esastır.,,

Gazi, Halk fırkasının kadrosu hakkındaki sözlerini Konya’daki nutuku ile tamamladı:

1 — On sekiz yaşında ve ondan yukarı bütün gençler fırkamız içinde toplanmalıdır.

2 — Daha küçük yaşta gençler Halk fırkasının namzet âzalarıdır.

3 — Biz Türk milletini kendi fırkamız içinde sayarız. Büyük kalabalıkta fırkamızın prensiplerini anlamamış olanlar bulunabilir: Kadromuzun vaziyfesi herkese bu prensipleri anlatmaktır.

Hiç bir inkilâp için henüz işlenmemiş halk kalabalığında büyük tehlike yoktur; tehlike sağdadır. Okumuş, öğrenmiş ve eski rejime bağlı kalmış olanlardır. İhtilâl zamanları bu kimselerden kimi fırtınanın geçmesini bekliyerek bir köşeye sinip oturur; bir kısmı ekmek bulmak için inkilâpla birleşmiş görünür; bir kısmı mekanizmayı bozmak için fırkanın içine girer. Bütün ümit, şeflerin temiz ve canlı kuvvetlerinde, ve yeni nesil yetiştiren terbiyecilerdedir.

Sağ fırsat buldukça halk kalabalığını bulandırmaya ve karıştırmaya uğraşıyor: Buna karşı silâhımız polis ve adliyedir, ve bu cidal kolaydır. Fakat en kötüsü, sağ taraftan gelen şüphe, tereddüt ve gevşeklik havasıdır. İymansızlık mektebe ve terbiye müesseselerine girdiği zaman, artık yıkılma günlerini saymak gerektir.

İnkılap fırkasının kadrosu, fırkanın kuruluş kavgası hakkında bilhassa işlenmemiş halk ve işlenmemiş gençlik içinde *iyman'ı* diri ve ayakta tutacaktır. Bir

komünist düşmanının şu fikrasını dinleyiniz: “Moskova’da bir tanışımla konuşuyordum. Kucağında sekiz yaşlarında bir çocuk vardı. Her hangi bir mesele için:

“— Lenin bunda aldandı, dedim.

“Çocuk, hayret içinde, gözlerini bana dikti: — Lenin hiç bir zaman aldanmamıştır! Dedi.,,

Sakat ve hasta demokrasi edebiyatı bizi iymandan, inkilâp müesseselerine ve şeflerine bağlanmaktan ve hürmet etmekten utandırır olmuştur. Bir genç kendi şahsiyetinin, bugünkü inkılap kutsiyetlerine dil ve tırnak uzattığı zaman belirmediğini zanneder. Firengi ve kokain edebiyatından fırlıyan bu inmeli genç, en yeşil sağ kadar tehlikelidir.

Klod Farer’e hafif ve doğru bir tenkitte bulunan bir gazetecinin gözünü çıkarıyorduk. Aynı memlekette kurtuluşun en büyük kahramanlarının karikatürleri ve onlara karşı için için taarruzlar bir senedenberi kayıtsızlıkla karşılanmıştır. İnsanın Şark’ta bir manevî hakiyetten bahseden Fransız’lara hak vereceği geliyor: Papas mektebi, henüz Türk terbiyecisinin üstünde durmaktadır.

Nasıl harp senelerinin harabeleri he-

amızı
arkaları
her-

emiş
yok-
ren-
arda
1 ki-
ir kö-
bul-
; bir
anın
iz ve
işt-

lıği-
ğra-
adli-
kö-
ldüt
nek-
diği
mak

anın
şlen
inde
Bir

nüz duruyorsa, inkiraz senelerinin ruh-
lardaki yıkıntıları daha onarılmamıştır.
Heyecan ve fedakârlık dalgası, menfaat
ve rahat fikrinin üstüne çıkmıyor. Türk
gençliğinin hastalığı, inkılâp kadrosu-
nun yapılmamasından, ve ruhlarda inki-
lâbın yaratıcı hakikiyeti şuurlaşmamış
olmasındandır.

Türkiye'nin zorluklarını ve türk va-
tandaşının vaziyelerini bırakınız: Bu-
gün bütü dünyada tehlikeli krizlerden,
yalnız iktisat krizinden değil, demokrasi
krizinden, rejim krizinden, parlamento-
nun ölümü, Avrupanın ölümü, garp mü-
esseselerinden bir çoğunun ölümü gibi
ağır ve korkunç hadiselerden bahsolun-
maktadır. Milletler maddî ve manevî
buhranlar içinde kıvranıyorlar: Yeni
yetişen ve kuvetleri canlı olan türk mille-
tinin inkilâp unsurları, göz ve kulak kesi-
lerek, Türk gemisinin talii üzerine titre-
mek mevkiindedirler.

Bu karanlık ve kargaşalıktan kolay çı-
kıp kurtulacak olanlar, donmuş müsteha-
seler değil, diri inkilâplardır. Duranlar
ve durdukları yerde tutunmak istiyen-
ler, boğulmağa mahkûmdurlar. Biz inki-
laplar yani yürümekte olanlar arasında-

yız. Bugünün meselelerini asıl tedbirlerini, soğumuş ve sararmış eski mektep kitapları değil, ancak inkılapçı kafalar bulabilir.

... Fakat vaziyfesiz kadro, bir iskelettir. Halk Fırkasının kadrosunu nasıl vazifelendireceğiz?

Bu iskelete ruh vereceğiz ve bu ruh ancak üç unsurdan yoğurulabilir: İyman ilim ve disiplin.

Bozguncu fantaziye edebiyatta ve mizahta bile reddedeceğiz. İhtilâl topraklarında karikatür dahi müsbet söz söyleyen bir resimdir.

Fırkaya tehlike yalnız okumamış olanlardan değil, okumamakta olanlardan da gelir. Kadromuzu okutacağız. Hiç bir imtiyaz, bilgi imtiyazının üstüne geçemez. Kuvveti kafalarda ayıracağız.

İnkılâp fırkalarında demokrasiden çok bahsedenler, demagoglardır. Bu zümre kafanın boşluğunu, kuru kalabalığın sahte ve şuursuz alkışlarıyla doldurmak ister. Bunlar kuvvet ellerinde ise müstebittirler; ellerinde değilse en dürüst disiplinin bile düşmanıdırlar.

İnkılapçı fırka fikrine hic bir zaman istibdat yapmaz: Fakat inkılâp prensip

leri, onu onun bütün kadrosunu ve kadronun idare ettiği çokluğu hükmü altında bulundurur. Kör bir itaatten değil, canlı prensiplere şuurlu bir bağlılıktan bahsediyoruz. İstedığımız disiplin, budur. Bu sıkı disiplin, fikir adamı olmıyanlarda tevehhüm olunan geniş hürriyet nazariyelerine dayanılarak bozulmaz.

Demokrasilerde ferdin hürriyeti, cemiyete zarar verdiği dereceye kadardır: İnkilâplarda fikir ve hareket hürriyeti, inkilâbı doğuran prensiplere dokunduğu yerde durur.

İnkilâp, bir hamle ve bir tahdittir. Bu büyük hamlelerin istediği kudret, nizamsızlıkta değil, ancak toplulukta bulunabilir.

Bu devirlerde doğan ve yetişen bütün çocukların öz babalığı, inkilâba geçer: Hiç kimse ve hiç bir müessese elindeki türk çocuğunun terbiyesinde serbest değildir.

İnkilâp kadrosunun nüfuz ve hükmünü büyük kalabalığa hazmettirecek bir tek vasıta vardır: Sağlam ahlâk! Kadro temiz ve lekesiz kalmalıdır.

Ahlak bozukluğu, tek fırka kadrosunu çürütür ve düşürür. Çünkü idare ettiği

kalabalık ona inanmaz ve bel bağlamaz olur.

Kadroyu diri ve heyecanlı tutucak ikinci vasıta, hizmettir. Memleketin bütün iktidarları, ancak bu kadro içindeki kabiliyet ve hizmetlere verilecektir. Hizmet mükâfatlandırılmazsa, kabiliyetlerin hevesi ve aşkı söner; kadro yeniden bir iskelet olmuş olur.

Herkesten bulunduğu işte inkilâba ve fırkaya hizmeti sorulacak, sükût ve itaat kıymetten düşerek, imtiyazlar hareket ve hizmete geçecektir.

Kabiliyet ve hizmetin münbit toprağı *vaziyfedir*. Bir inkılap fırkasında hiç kimse, ne bir mebus, ne bir muallim, ne bir memur, hiç kimse vaziyfesiz bırakılmamalıdır.

İnkilâpların ölümü sükûndadır.

Hiç birimiz bizi kurtaranlardan henüz alacaklı değiliz; borçluyuz. Bu borç fırkanın emri altında hizmet etmekle ödenabilir. Bu hizmetlere şeflerin kıymet vereceğinden şüphe etmemek lâzımdır. Tehlikelerden biri de hizmetin gösteriş gayretiyle lekelenmesi ve kendini derhal ve pahalı ödetmek hırsiyle hiçe indirilmesidir.

Eyi bir kadro hizmet etmiyenlerin sinenkürlerini de sırtı üstünde taşıyamaz.

İytibarların ve imtiyazların en yandı-
maz ölçüsü vaziyfe ve hizmettir.

Bu kadronun içinde iktidar ve makam
kavgası değil, yalnız prensip münakaşası
olur: Bu münakaşaların faydası, siyasî,
idarî, içtimaî bütün tedbirlerin, inkılabın
ana istikameti üzerinde olup olmadığını
aramakta ve inhirafları vaktinde menet-
mektedir.

Organizasyon olmak için ilk yapaca-
ğımız işler şöyle düşünülebilir:

1 — Türk ocaklarına daha çok vuzuh
vermek, canlandırmak, müsbet vaziyfe-
lerini göstermek. (1)

2 — Halk fırkasının namzet âzalarını
terbiye eden mektep ve müesseselerde
Türk Ocağı şubelerini açmak: Mektep
talebelerinin spor, eğlence, gezinti, o-
yun, ders dışındaki bütün hareketlerini
bu şubeler tanzim edecek, bütün faali-
yetlerin merkezi bu şubeler olacaktır.

3 — Kemalist inkilâpçıların baş işle-
rinden biri Mustafa Kemal'i her gün da-
ha iyi tanıtmaktır. Her tarafta fırka o-
caklarında Mustafa Kemal köşesini he-
men yapmağa başlamalıyız.

4 — Halk fırkası kadrosunu okutmak

(1) Bu yazıyı yazdığım vakit Türk ocakları kalk-
mamıştır. Asıl maksadım Türk Piyaniyeleridir.

ve ona yeni zamanın cereyanlarını günü-
gününe bildirmek için, bilhassa terci-
melere ehemmiyet veren bir neşriyat şü-
besine ihtiyaç vardır. Bu şube kadromu-
zun bütün adamlarına senede bir kaç
bin sayıfa okutabilmelidir. Neşriyat şü-
besinin ilk terkedeceği şey, *muharrirlere*
yardım ananesidir.

anı-

zam

şası

vasî,

abın

ğını

net-

ıca-

zuh

7fe-

rını

rde

teş

o-

nini

ali-

şle-

da-

o-

he-

ak

alk-

TENKİT VE KONTROL.

Pravda gazetesinin baş muharrirlerinden biri Ankara'ya gelmişti. Sefir bu muharriri bana takdim ederken:

— En büyük tenkitçilerimizdendir, dedi.

Komünistler aleyhine bir kitap yazan Romanyalı Panait İstrati, delillerinin çoğunu fırka ve hükûmet gazetelerinden, Pravda ve İsvestia gazetelerinden tercüme etmiştir.

İşte size bir kaç misal: “Vianiki’de bulunan Karl Marx fabrikasında 150 familyadan hiç birinin devletçe tesbit olunan hacimde yeri yoktur. Bazan sekiz dokuz kişilik bir familya, bir tek oda içinde yaşar. Hava taaffününden zehirlenmiştir.

— Pravda, 28 mart 1926.,,

“.. Yer darlığı sebebinden, ana babanın çocukları önünde cinsî temaslarda bulunmağa mecbur oldukları bir vaziyet nasıl komünistliğe lâayık olabilir? — Kar

sanaia Gazeta, 15 nisan 1929.,

Sihhiye komiseri Semachko yoldaş İsvestia gazetesinde yazıyor: “şehirlerimizde gördüğümüz pis, yarı çıplak ve tenbel çocuklar, vicdanımıza karşı canlı tahkirlerdir.,,

Pravda bir intihardan bahsederken diyor: İşler her zaman intihara kadar gitmez. Fakat manevî katiller daha sık oluyor. Bir genç kızın, bir şimendifer bileti veya bir tahsil müsaadesi veya izin almak için K. gibi adamların yatağına girmeğe mecbur kalması ahlakî bir cinayet değildir?

Hayır, Rusya’da, fakat ihtilâlciler arasında tenkit, ve birbirini kontrol vardır. Fakat bu tenkit ve kontrol, gelişi güzel ve serbest değildir. Bu hareket, şaşırان ihtilâlcilere, ihtilâl prensiplerinden sapan fikir ve teşebbüslere karşı bir garanti dir.

Hemen her müesseseye girdiğiniz zaman bir divar kâğıdı görürsünüz. Kendinizi bir gazetede farzediniz. Orada meselâ müessese adamlarından birinin şu satırını bulacaksınız: “Dünkü bas makaleden hiç bir şey anlamadım,, yahut bir mürettibin meydan okuyuşu: “Dün bir saatte 300 satır dizdim.,, Ancak üç yüzden fazla satır dizen bir başkası bu

yazıyı silerek arkadaşlarına kendisi meydan okuyabilir.

Bu kontrol ve tenkitler muntazaman gazetenin Sovyetine gönderilir. Boyuna kendinden şikâyet olunan adama daha aşağı vaziyfeler verilir; hem şerefinden hem parasından ve rahatından kaybeder. Bütün sene içinde en çok meydan okuyarak muvaffakiyet kazanmış olanlar ise *sây kahramanı* ismi alırlar.

Komünist fırkasının daima göz önünde tuttuğu unsurlar, işte bu *sây kahramanlarıdır*.

Tenkit ihtilâl prensipleri hudutları ve ihtilâlciler içinde kaldığı gibi, şefler sokak ve gazete hücumlarından masdurlar. "Lenin dedi...", Sözü 'kalâllahu...', yerine geçmiş gibidir.

Bütün fabrikalarda, dairelerde Lenin'in resmi İsa'nın resmi yerine, eğer müessesese kadınların ise madam Lenin'in fotoğrafı, Meryem'in tasviri yerine geçmiştir. Mektepler.. ve ufakların oyun ve toplanma yerlerinde çocuk Lenin'in resmi asıdır.

Tenkit, Moskova'da, bir ulûorta sanatı değil, bir nizam aşkıdır.

İsbat edilecek üç dava vardır:

1 — Sosyalist sanayiinin kapitalist sanayiden daha iyi inkişaf edeceğini isbat.

2 — Sosyalist işçilerinin kapitalist işçilerden daha müreffeh olacağını isbat.

3 — Sosyalist müsavat cemiyetinin realize olabileceğini isbat,

Komünistlerin, bu davanın henüz neresinde olduğunu tahlil etmek bu kitabın gayesi değildir. Fakat bu isbat ideali, öz iymanlıların her şeyi unutturan sıtması ve ihtirasıdır.

Bir gün bana yeni yapılan koskoca bir yapıyı gösteren genç komünistin, eski miş pabucundan işliyen çamur suyu içinde ayaklarının kıvrandığını görüyorum.

Bu çürük ve ıslak papuç, onun kafasının kabı değil idi; kafası, papuç yırtığı ve esvap yaması içinde mahpus değil idi.

Bu isbat ihtirasını gevşetecek, durduracak, bu isbatın mümkün olmadığını zannettirecek, bu isbat davasına zarar verecek teşebbüs ve hareketler: işte komünist tenkit ve kontrolünün hedefi budur.

Fırkada yalnız iymanlıları ve idealistleri toplamak, fakat iymanlı ve idealist olanları kabiliyet yarışında serbest bırakmak, onları her an birbirine kontrol ettirmek, onlara büyük ve

müşterek davanın büyük ve müşterek mesuliyetini dağıtıp benimsetebilmek tehlikeyi, şerefi, hakkı ve mesuliyeti umumileştirmek, ve yalnız zekâ, say, kabliyet imtiyazı tanımak, işte bir inkılap fırkasının düsturları ve şiarları bunlar olmak gerektir.

Ferağat ancak manevî şereflerin maddî ve hodbin menfaatlerin yerini tutabildiği yeni zaman ve muhitlerde aranabilir ve bulunabilir.

Moskova'da birbirini kontrol ve kendinikontrol usulleri, İtalyan inzibat ve itaat havasından daha serbest bir hava yaratmıştır. Ancak bu hava, kızıl çevrenin içinde teneffüs olunabilir.

Moskova'da beyaz kafa ve beyaz ah-lâk, ezilmesinden, yok olmasından, çiğnenmesinden hiç bir iztirap duyulmıyan, kendine hiç hak verilmeyen, kendisinden ciğerine aldığı hava bile kıskanılan sefil bir şeydir.

Rusyanın beyazı, Türkiyenin yeşilidir.

CEMİYETLER.

Fırkanın bir kolu hükûmet ise, öteki kolu cemiyetlerdir. Rusya'da hiç kimse bu cemiyetlerin hizmetini reddedemez.

Bizim için tetkik edilmesinde fayda gördüklerimden biri V. O. K. S. dur. Bu cemiyetin mecmuasını bütün gazeteleri miz almaktadırlar. Cemiyetin maksadı "Rusya ile dışarı arasında kültür münasebetleri,, kurmaktır.

Cemiyetin mecmuası üç lisanda neşrolunur ve muntazaman Rusya'daki bütün hareketlerden, fikir, sanayi, ziraat, bütün teşebbüslerden haber verir.

Cemiyet bundan başka senede 1500 kadar neşriyat yapıyor. Cemiyetin Rusya ile münasebette bulunmayan 36 kadar memlekette kolu vardır. V. O. K. S. Rus neşriyatını bu memleketlere gönderdiği gibi oralardan sandık sandık kitap ve broşür almaktadır.

1921 de cemiyete gelen neşriyatın adedi, saatte 3 idi. Şimdi 90 olmuştur. Merkezi gezdiğim gün Amerikadan henüz gelmiş 30 sandık kitap gördüm.

Cemiyet neşriyattan başka resim ve saire sergileri açar; konserler tertip eder; makaleler alıp verir.

Cemiyetin reisi Petrof yoldaş bana bir Japon pilağı bile dinletti.

V. O. K. S. bütün aldığı şeyleri tasnif ederek, alâkası olan yerlere göndermektedir. İkinci büyük cemiyet, Müdafaa cemiyetidir. Bu cemiyet tayyareden tutunuzda haşerat kavgasına kadar, Rusya'yı alâkadar eden bütün işlerle meşgul olur. Azası 6,000,000 kişiyi bulmuştur. Her tarafta, her teşebbüsün içinde müdafaa cemiyetinin bir şubesi vardır. Fırka ve hükûmetin her azası, müdafaa cemiyetne yardım ve hizmette bulunmağa borçludur.

Bolşevikler telkin ve propağanda için cemiyetlerden ve kitabın başında saydığımız vasıtalarından başka müzelerden de çok fayda görmekte dirler. Ruslar eski müzeleri çar maarifinden daha iyi tasnif ve muhafaza ettikten başka, yep yeni üsulde müzeler yapmışlardır. İnkilâp

müzesi, bütün Rus ihtilâl hareketlerinin canlı bir tarihidir.

Rus propağandasında hakiykati değiştirmek esas olduğunu zannetmek yanlış olur. Derlerki: — Proleterya'nın terbiyesi ancak hakiykatle yapılabilir; tehlikeyi, yanlışlık ve zorlukları saklıyan resmî nikbinlikle değil! Biz Lenin gibî düşünüyoruz: O fikirlerini ağzında çiğ-nemezdi. Muhaliflerini sevindiren nutuklarını hatırlayınız!

Bir misal olarak din aleyhdarlığı müzesini zikredebilirim. Bu müze, bir kilisede kurulmuştur ve baştan başa hayatın, din fikirlerinin nasıl başlayıp inkişaf bulduğunu fennin son sözlerine göre izah eder. Bu müzede halk tarafından yaşadıklarına iytikat olunan eski azizlerin beyaz esvapları yıtilarak, kurumuş etleri ve iskeletleri gösterilmektedir.

Rusya'da en büyük iftiharlardan biri, senede mümkün olduğu kadar çok insanı dinsiz yapabilmektir.

Rusya'da dinsizliğin çabuk revaç buluşuna sebep, Rusya'nın çekmiş olduğu iztiraptan, Rus ortodoksluğunun başlıca mesul olmasıdır. Bu din çok Bürokratik ve çok formalisttir. Rus köylüsünde ruhani şeylere iytibar yoktur. Son senelerde incil yaprakları, sigara

kâğıdı olarak kullanılmıştı. Rus köylüsü, bir takım tariykatların tuzağına düşmediği zaman, dinsizleşmiştir.

Ruslar din yerine ilim iytikadını koymak istediler; kulüpler açtılar; doğum-izdivaç, ölüm gibi hadiselerde diyni dualar yerine ihtilâl ilâhileri okuttular. İhtilâl, öbürdünya ile alâkası olmıyan yeni bir mistik yaratmak emelindedir.

5 SENELİK PİLAN.

“İlk ihtilâl kargaşalığında, halk taşıp coştuğu zaman, henüz İnşacı'nın rolü yoktur. Henüz sıra sokak gevezesindedir.

İhtilâl, anarşi ve açlığa sürüklendikten, ve halk bir istikamet aramağa başladıktan sonra, nöbet İnşacı'ya gelir.

Yeni nizamı inşa etmek zamanıdır.

Yalnız bunun ehemmiyeti vardır; Yalnız bu, entrasandır. Yoksa nümayişler, haykırışlar ve kürsü muvaffakiyetleri değil!...,,

Rus ihtilâllerinin davası Çarlığı devirmek, Kremline kurulmak, papazı, putu kırmak, enternasyonal marşını çalmak değil, bütün Rusya'yı Marks'ın nazariyelerine göre yeniden inşa etmek, yeni cemtiyetin nizamını kurmak, Sosya-

list insanlığın mümkün olabileceğini isbat etmek idi.

Artık silahın bekçilikten başka vaziyefesi yoktu.

Harp, abluka, ihtilâl 1925 Rus istihsalini mahvetmiş, 1913 teki istihsalin beşte birine, bazen de Dovetz'de olduğu gibi, sıfıra düşürmüştü.

“... Çoktan ölmüş olan Lenin, beş senelik pilânın yapıcısı değilse de, ilhamcısı addolunur. İşçileri büyük ihtilal faaliyetlerine sevkedebilmek için, onların gözü önüne, basit ve elle tutulur, muazzam gayeler koymak lâzım olduğunu onun kadar kimse anlamamıştı. İşte bir halk duygusunu seferber etmek düşüncsiyledir ki, 1921 de; bir mühendisler gurupu toplanı ve bu gruba Rusya'nın elektirikleştirilmesi pilânını hazırlamak vazifesini verdi.

“O zamanki Rusya'nın iktisadî şartlarına uymıyan bu pilan halkta hiç bir heyecan uyandırmadı ve uzun müddet kâğıt üstünde kaldı.

“Bununla beraber, ve bu muvaffakiyetsizliğe rağmen, Lenin'in fikri ölmemiştir. Rusya'nın elektirikleştirilmesi için kurulan devlet pilanları komisyonu

durmaktadır ve yavaş yavaş bir iktisat senası olmuştur. Bütün malî, iktisadî içtimai, hattâ kültür işlerinde katî kararları veren bu komisyondur.,,

5 senelik pilan fikrinin nasıl başladığını anlamak için pilan dairesini dolaşmak ve daire şefleri ile konuşmak lâzımdı. Randevu saatinden biraz evvel benimle görüşecek reisin yan odasında idim. Beni genc bir kadın karşıladı ve içeri haber verdi.

Pilan dairesinin müdürlerinin içtimar varmış. Kapı açıldı ve eski esvaplı, eski pabuçlu bir masalık insan, koltuklarında dosyalarla dışarı çıktılar. Sokakta, fakir mektep hocaları zannedebileceğiniz bu insanlar, yeni Rusya'nın inşa pilanını yapan ve pilanın hakiykat olmasına çalışan mütahassıslar idi.

Külot ve çizme geymiş olan reis bana dedi ki:

— Dahili muharebeler zamanı pilanımız yoktu. 1918 den 1921 e kadar Almanlarla, İngilizlerle, Japonlarla ve dahili isyanlarla uğraştık. Fakat Lenin daha o zaman Rusya'yı elektirikleştirmek pilanını ortaya atmıştır. Bütün Rusya'da 27 istasyon yapılacaktı.

“Bizim iktisatçılığımız ancak elektirik üzerine kurulacaktı. Lenin 1920 de: — buhar, eski devrindir!., diyordu.

“1921 de Volga açlığı oldu. Henüz yeni iktisadî siyasetin başlangıcında bulunuyorduk. Paramızda istikrar yoktu. 1925-1926 ya kadar vaziyet böyle gitti.

“1923-1924 de paraya istikrar vermeğe koyulduk. Sonra bir senelik pilanlar yapmağa çalıştık. Fakat bu pilanlar bütçenin keyfine tabi idi. 1926 nihayetine kadar süren bu devir, eski zanaatları diriltmek devridir.

“Yeni inşa devrinin başı. 1927 dir. Uzun şeneler için proğram yapmak zaruretini anlamıştık. Senelik pilanlarla hiç bir iş başarmak mümkün değil idi. İşte 5 senelik pilan fikri, bundan doğmuştur.

Zihnimi kurcalıyan meselelerden biri, beş senelik proğram Rusyasının hedefi idi. Pilan şefi diyor ki:

— Başlıca iki hedefimiz var: Birincisi kâr yapmak değil, halka refah vermek ve ikincisi müdafaa!

Bu, beş senelik pilan Rus halkına refah verdiği zaman bu müreffeh halkın dünva ihtilâlinden vazgeçmiş olacağı hakkındaki sofu sollarrın fikrine zıttır. Beş senelik proğram taraftarları şöyle

düşünüyorlardı: Dünya ihtilâlinden vaz-geçmiş değiliz. Fakat evvelâ kapitalizm-denizinin içinde amele hakimiyetinîn fe-neri olan Rus ihtilâlini kurtarmak lâzım-dır.

Nasıl?

Evvelâ sulh,

Sonra program!

Bana anlattıklarına göre beş senelik program meydana geldikten sonra reel maişet seviyesi amele için yüzde 70, me-mur ve köylüler için yüzde 66, Kolhoz-köylüleri için yüzde 79-80 artacaktır. Bu artış olduktan sonra dahi, Rus amelesi ve köylüsü, Amerikan amelesinin ve Alman köylüsünün seviyesine erişmiş olmiya-caktır.

Meselenin en can alıcı iki esasın dan biri para, öteki pilan idi.

“... Beş senelik pilan için ilk hesap olunan masraf 76 milyar ruble idi. Bu rakam hükûmete 1928 de verilmiştir. Merkezicrakomitesi bu rakamı 86 mil-yara çıkarmıştır. Fakat öyle anlaşılı-yor ki masraf 100 milyarı bulacaktır.

Memeleket için bu yük şüphesiz ağır-dır. Masraf, Rusya'nın beş senelik iyart-ının yarısından aşağı olmadığı söylen-mektedir. Doğru olsun olmasın, şurası muhakkaktır ki malî iyrat'ın en büyük

kısmı istihlâktan çekilmiş ve istihsalin organize edilmesine hasrolunmuştur. Harpte bile hiçbir millet millî irattan bu kadar büyük nisbette masraf almamıştır.

Harpte bile hiç bir millet millî irattan çabuk artmaktadır. Meselâ Millî irattan 1929 a nazaran 1930 da yüzde 20 arttı, Fakat aynı müddet içinde pılan masrafı yüzde 43 artmıştır.

Rusya'nın bütün bütçesi (30-929) on bir küsur milyar rubledir; halbuki yalnız pılan için 20 milyardan fazla harcamaktadır.,,

Not — Ruble Rusya'da resmî borsada aşağı yukarı bir Türk lirası olarak geçer. Rusya'da amele, hammadde, inşa, her şey bu hesap üzerinden ödenmektedir. Yalnız dışarıdan alınan makineler ve sair için ecnebi parası verilmesi lâzımdır.

Hesapça Rusya beş senelik pılan için Türk devletinin 660 senelik bütçesini sarfetmektedir

Türkiyenin millî iradı 800,000,000 lira tahmin olunur. Bizim hususî ve belediye bütçelerimizle devlet bütçemiz şimdi 20,000,000 u bulduğuna göre biz millî iradın ancak onda ikisini sarfediyoruz. Bu onda ikinin yüzde pek az bir kısmı istihsal ve iktisat için harcanmaktadır.

Rusya on bir k susur milyarlık devlet b t cesinden gayri, her sene belediye, ve devlet b t cemizin yüz mislini yalnız p lana tahsis etmiştir.

Para bahsi için sorduĐum suale muhabibim Őu cevabı verdi:

—İlk adımda istihsal kabiliyetini yükseltmeğe  alıŐtik. Eyi bir kolhoz da bu kabiliyet Şimdi iki misli olmuştur. istihsal kabilyeti sanayide yüz k rktan iki yüze kadar ve köylerde vasatî yüzde 50 artmalıdır. İkinci vasıta ekonomidir. Bir çok masraflarımızın kalkmıŐ olduğunu unutmayınız. Yalnız senelik faizi yarım milyar olan haric  borçları  demiyoruz. Rehinler için köylülerden alınan paranın yeknu 400 milyonu. Şimdi bu da yoktur. Eski memur ve ordu masrafından 600 milyon indirdik. Asılızadeler,  iftlik sahipleri ve iyrat lar boş yere 400 milyon harcediyorlardı. Şimdi bu da bizim lehimize bir tasarruftur.  c nc  vasıta, makineleŐmektir. Dördüncü vasıtamız, iktisadî coğrafiya zaruretlerinin arkasından gidiyoruz. Çarlık sanayii Leningrad, Moskova ve Don havzasında idi. Fabrikalar kururken ham maddeler ve pazar-

lar hesaba katılmamıştı. Artık istikamet şarka, Sibiryaya alınmıştır. Ural ve Sibiryada, neft, kömür ve demir, büyük sanayi için her şey vardır. Kuznetski havzasında milyarlarca ton kömür vardır. Daha şimalde Tonguz kömür havzası ondan da zengindir, ve bir hususiyeti, kolayca akar haline gelebilir. Sibiryada Ankara nehri ve diğer nehirler, elektirikleştirilmeğe elverişlidir

“Çar hükûmeti sanayi faaliyetlerini başka milliyetlerin bulunduğu yerlere götürmekten korkardı. Biz milletleri okutmaktan çekinmiyoruz. Komünist olmak için, uyanmak ve bilmek lâzımdır.

Bu kadar büyük bir memleket için bir plan yapmak, bütün faaliyetleri planlaştırmak, güç işlerden biri de bu idi. Ruslar milyarlık program masrafının bir kısmını da ilmî tetkikler ve arayışlar için harcamışlardır.

Muhatabım bana memleket sanayiinin beş senelik programdaki seyrini gösteren şu rakamları verdi:

	Beş sene evvel		Beş sene sonra
Elektirik	5,000,000,000	kilovat	35,000,000,000
Neft	11,000,000	ton	40,000,000
Kömür	34,000,000	ton	110,000,000
Metal	3,500,000	ton	17,000,000
Şimendifer	79,000	kilometre	100,000
Çimento	15,000,000	Baril	85,000,000

Program tatbik edilmeğe başladığı zaman ecnebler bıyık altından güldüler ve yalnız Rusyaya satacakları makinele-
rin birakacağı kâra baktılar. Fakat iki sene sonra hepsinin gözü açılmıştır. Me-
selâ ziraat aletleri beş senelik programda 600,000,000 hesap olunmuşken, ilk iki se-
nede 800,000,000 bulmuşur. Stanling-
rat traktör fabrikası 6 dakikada bir trak-
tör vermektedir.

Rusya'daki istihlâk imkânları çok ge-
niştir. Bugün Rusyada bir kişiye düşen
istihlâk hissesi 240 rubledir; halbuki A-
merika'da 600 dolardır:

— Beş sene sonra da istediğimiz istih-
lâk seviyesini bulamıyacağız. 5 senelik
pilan olduktan sonra kültür seviyesi olan
adam, yine istihlâktan memnun kalmıya
caktır. Sanayi istihsal kabiliyeti 13 den
63 e çıkacak olmasına rağmen!

Traktör sanayii için şu misalimi nak-
ledeyim: Krasnyi fabrikası son eylülde
500 traktör vermiştir. Fabrika beş sene-
liktir. 1924 te Amerika'dan bir Fordson
getirilmiş, mühendis ve amele bu fordso-
nu parçalıyarak tetkik etmişlerdi. Fabri-
ka o sene ancak 4 traktör yapabildi. Erte-
si sene 72 oldu. 1926 da 400 e, 1927 de 700,
1928 de 1,116 ya çıktı. Geçen sene yalnız
şubat ayında 100, mayısta 300, ağustosta

350, ve nihayet eylülde 500 traktör verdi. Bu traktörler Rusyanın şart ve ihtiyaçlarına göre islah ta edilmiştir.

Fort Niynii-nogorod'ta bir fabrika kurdu. Bu fabrika senede 100,000 kamyon verecektir. Bu mukavelenin entresan bir noktası, gerek Rus sanayicilerinin, gerek Fort mühendislerinin teknik iy-catlardan birbirlerini haberdar etmeğe mecbur tutuluşudur.

Rusyanın sanayi vaziyetindeki hususiylik, mahreçler meselesindeki istiklâli dir. Kapitalist ekonomyada iktisadî buhran, bir fazla istihsal buhranı iken, Rusya'daki sürekli buhran bir az istihsal buhranıdır. Sovyet devlet adamının bir "talep,, buhranı ile meşgul olmasına lüzum yoktur, 150 milyon insan "talep,, etmektedir. Rusya'daki müstahsil için zorluk alıcı bulmak değil, alıcıyı savabilmektir.

"İç pazarın büyümesi ve genişlemesi, esasen ve mantıki olarak, bir ihtilâlson-rası hadisesidir. Çar Rusya'sında 120,000,000 köylü, bir pazar teşkil eder gibi telakki olunmadılar. Çünkü Rus köylüsünün satın alma kudreti ancak ziraat meselesinin hel edilmesi ile mümkün idi. Bu da toprak sahipleri ile cidale girişmeğe sebep olacaktı.

Çar Rusyası, kendi sanayii için ecnebi pazarlar bulabilirse, köylü davaları ile meşğul olmağa lüzum kalmıyacağı fikrinde idi.

“Büyükharpe ve ihtilâlden sonra Rus köylüsünde yeni zevkler, ve kendi hak ve kudreti hakkında şuur uyanmıştır. Şimdi köylü fabrikalar mağmulatını aramakta ve köyün ihtiyaçlarına yetişilmemektedir. Şimdi bu pazarı doyurmak mümkün değildir ve uzun seneler mümkün de olmayacaktır. Çünkü istih-sal yüz misli artmış olsa bile, köylünün hayat seviyesi ve yeni ihtiyaçları daha çabuk artacaktır.,,

“... Diplomasi münasebetleri olmasına rağmen Amerika iş adamları Rus zanaatlarına yardım ediyorlar. Ford N. N. da yeni bir Detroit yarattı. Bütün Rus fabrikalarında yüksek maaşlı Amerikalılara rastgelinir.

“Amerikan kapitalizmi ile Rus komünistliği taban tabana zıt iken, Amerika-da bir çok kimseler iki federasyon arasında benzerlik bulmaktadırlar. Rusya'da yeni Rus gençliği ihtiyar avrupadan nefret eder ve Amerika say metodlarını sever. — Maurice Huidus.,,

Amerika için Rus fikri şudur: Amerika salahiyet, mesuliyet, intizam demektir. Amerikalı gibi çalışmak demek, heves, zevk ve inatla çalışmak, madde ve enerji iktisat ederek çalışmak, demektir. Amerika Almanya'nın yerine geçmiştir. Amerika makinenin efendisidir. Onun için Rusya'ya her milletten fazla yardımı dokunabilir.

Fransızca Plans mecmuası Rus dampingi davası sırasında şu satırları yazdı: "kapitalist iktisatta maliyet fiyatı şu unsurlardan teşekkül eder:

- 1 — Hammadde fiyatı,
- 2 — Transformasyon işçiliği değeri,
- 3 — Nakliyat,
- 4 — Satış fiyatına doğru olan umumi masraflar ve kâr.

Sovyet ekonomyasında bu sonuncu unsur yoktur.

Eğer mesele damping'den, yani pahalı mal olan şeyi zararına ucuz satmaktan ibaret olsa, bu geçicidir ve tehlikesizdir. Çünkü ne bir kapitalist ne de bir devlet uzun müddet zarara dayanamaz. Fakat asıl mesele esasen birbirine zıt iki ekonomyanın, kapitalist ve sosyalist ekonomyaların mücadelesinin ilk tezahürüdür.,,

Beş senelik pılanının bir köşesini daha aydınlatmak için, Rusya'daki işsizlik hakkında bir kaç rakam ve izzah vereceğiz:

1927 nisanda işsiz adedi 1,477,000 idi. bir sene sonra 1,576,400 oldu. 1929 da 1,741,000 i bulmuştur. Bu adet 30 nisanın da düşüyor; 1,079,000, haziranda 936,000, temmuzda 72,000! Son teblig artık işsiz kaydedilmeyeceğini ve işsize tazminat verilmeyeceğini bildirmektedir. Son 300,000 işsize fabrikalara çirak olarak girmek teklif olunmuştur.

Rusyadaki işsizliğin hususiyeti işbilen işsizin adedi yüzde 10 ve 12 olmasıdır. işsizlerin çoğu şehirlere iş aramağa gelen işbilmez köylüler idi.

say borsalarında işbilen amele için arz, talepten çok azdı. Hakikatte 100 işsize karşı 1928 de 125 yer, 929 da 142 yer ve 1931 in ilk yarısında 181 yer vardı.

Bir Fransız muharririnin yazısı: "Rus ekonomyası, komünist değildir. Marksist esas üzerine, bir çeşit devletçilik ekonomyasıdır. Bu ekonomya, Avrupa ve Amerika sanayiinden daha az, şaşırtıcı hadiselerle karşılaşabilir. Orada, nizam-sız ve hudutsuz, kontrolsuz istihsal te-

sadüfleri yerine, şu tarafı bu tarafı münakaşa olunabilir, fakat bir pilan geçmiştir. Ve pilan bir nizamdır. Bu pilan:

A) Rasyonel bir surette dünyanın altıda biri olan Rusya'yı sanayileştirmek istiyor.

B) Yeni ve işlenmemiş memlekette tatbik olunuyor,

C) Pilanı devlet yapıyor, (zaten böyle bir pilan yalnız devlet tarafından yapılabilir.)

D) Bu pilan kapalı bir ekonomya yapmağa elverişli olacak kadar her şeyi mevcut bir toprakta oluyor.

Sibirya korkusu ile tutulan halk mistiğine dayanarak, Rus hükûmeti millete rağmen ve ona danışmaksızın, Rusya'nın saadetini aramaktadır.,,

Komünisler beş senelik program için bütün bir neslin fedakârlığını istemişlerdir. Aşağı ücretler cebrî isikrazlar, hepsi kullanılmıştır.

Ruslar bugün her zamandan fazla ümitvardırlar. Sanayi pilana göre 1928-1929 dat yüzde 21,4 olacak iken 23,7 olmuştur. İstihsatı vasıtalarının iymali yüzde 29,8 i bulmuştur. Ziraatte pilan tahminin iki mislini geçti.

Bir blok olan bu Rusya inşasının korkusu ve tehlikesi, ancak harptir. Dahilî bir ihtilâl tehlikesinin şimdi her zamandan daha az ihtimali olduğuna inanılabilir.

Beş senelik plan, şimdi bir isimden ibaret kalmıştır. Çünkü Bolşevikler planı dört senede bitirmeğe karar vermişler ve birçok kollarda muvaffak olmuşlardır. Bu mesele için daha aşağıda Tempo bahsini okuyunuz.

MOTÖR VE TRAKTÖR.

Eski Rusya'nın markaları sırma esvap, put ve altın kubbe idi. Şimdi ihtilâl ilahı bir elinde motör, ve bir elinde traktör tutuyor.

Motör ve Traktör, bütün şehir divarları, müessese divarları, şarkılar ve edebiyat, her şey bununla dolmuştur. Yağ ve benzin mukaddessu yerini tutmuştur.

Rusya makine ve elektiriğe tapıyor. Elektrik, şimdiden, tarlaya kadar gitmiştir. Dinietperostroy denen büyük Dnieper elektrik istasyonu, belki dünyanın en kuvetlisidir.

Harpten evvel Rusyanın elektrik kuveti ehemmiyetsiz bir şeydi. 1932-1933 te 22 milyar kilovatlık enerji istihsal olunacaktır. Büyük Dinietperestroy bunun ancak yüzde onunu verecektir. Bu istasyonda her gün 11,000 amele çalışıyor. İstasyonun enerjisi, 8,000,000 insan sayı-

ne denktir. İşlediği zaman ancak iki ve ya üç yüz amealâ lâzım olacaktır.

Ruslar yalnız bu istasyona 220,000,000 ruble harcadılar. Bu ve öteki istasyonlar sanayi için, sulama için kullanılacak ve kilovat 1 kopeğe mal olacaktır.

“ ”

Bir komünist diyor ki: “Eğer ihtilâl, yıkmalar ve yağmalar değil de, âdet ve usulleri ve telekiyeleri radikal bir tarzda değiştirmek ise, ve bilhassa toprak ve sâyi yeni bir manada almak ise, köyde henüz başlamıştır.,,

Lenin 1917 de evvelâ bütün köylü yığınının yardımı ile büyük malikâne ve derebeyliği yıktı. Köylüye toprak, hak ve gurur verdi. Köylü artık nüfus değil, adam idi.

Fakat harpten evvel her sene bir milyar 300 milyon franklık zahire çıkaran Rusya, 1928 de dışarıdan buğday almağa mecbur kaldı ve köylünün elinden mahsulünü alabilmek için şiddet kullanıldı. Bu Rusya'nın büyük açlık zamanıdır.

Buhranın sebepleri şunlardır: 1 — Rus köylüsünün fakirliği ve ziraat usüllerinin geriliği. 2 — 1914 ten 1926 ya kadar harbe rağmen, nüfusu 145 milyona çıkması ve ihtilâl.

Bundan başka köylerde kulak ismi verilen burjuva, toprak ve köylüyü hükümü altına almış, kendi menfatine işletip durmakta idi.

Köylünün işlediği toprak 2 ilâ 3 hektardı. İki hal tarzından birine gidilecekti: Köylerde N. E. P. in, yani yeni iktisadî politikanın doğurduğu içtimaî farklaşmayı teşvik etmek, kulakların ilerlemesini kabul etmek, yahut fakir köylüleri muntazam kooperatifler içinde birleştirmek lâzımdır. Lenin diyordu, ki:

— Toprak mülkiyeti, her gün ve her zaman kapitalizmi yeniden yaratmaktadır.

Hükûmet ziraatı kollektifleştirmek ve sanayileştirmek politikasına girişmeğe mecburdu ve kulaklar tasfiye olunacaktı.

Köy ve ziraat meselesi hemen fırkanın başlıca münakaşası oldu.

Çarpışan fikirler şunlardı:

1 — Köylerimiz sefildir; evvelâ kendilerine kalkınmak fırsatı vermeliyiz. Kulak, köylerde sınıf kavgaları uyanmasından daha az tehlikelidir. Vezifemiz şimdilik köyleri sükûnlaştırmaktır. Hamı madde ve yiyeceği onlardan alıycruz. Birakalım, zengin olsunlar. Çünkü sanayi ancak köye dayanarak kurulabilir. E-

ğer ziraati kollektifleştirmeye başlasak, çok masraf edeceğiz ve senelerce bekliyeceğiz.

Bu fikri ileri sürenler Tomski, Buharin, Rikof gibi reislerdi. Bunlar sanayi programında da acele etmemek ve en mühimlerinden başlayarak (mensucat gibi) yavaş yavaş genişlemek düşüncesinde idiler.

2 — İstalin'le birlikte fırka ekseriyetinin fikri başka idi. Kulak tehlikesi büyüktür. Bugünkü buhrandan ancak ziraati makineleştirmek ve kollektifleştirmekle çıkabiliriz. Kulaklar mukavemetini, ancak bununla ve kuvetle kıracağız. Köylüyü kooperatiflerle sosyalizme doğru götüreceğiz. Küçük milkiyete tavizat vermek, ki sagpolitikadır, taşrada küçük kapitalistlere vücut vererek komünizmi mahveder.

Yine bu şefler, eğer büyük sanayinin inkişafı gecikirse, istihsal vasıtaları ve istihlâk hususunda Rusya'nın gene ecnebilerin haraçgüzarı kalacağı kanaatinde idiler. Bu, kapitalistler tarafından kızıl Rusyanında müstemlekeleştirilmesi yoludur.

Bir üçüncü fikirde şu idi: Evvelâ büyük sanayii yapalım. Fakat müşkülât zamanında köy kavğasına girişmiyelim.

İstalin ve taraftarlarının fikri galebe çaldı ve kulak'lara karşı büyük hareket başladı.

Toprak evvelâ büyük parçalar olarak sarayın, kilisenin ve derebeylerinin elinde idi, sonra parçalandı. Şimdi tekrar büyük parçalar olarak toplanacak ve ziraat makineleştirilecekti.

Kulaklara karşı harekette bulunmazdan evvel, bir başka kaynak aramak zarureti vardı. Çünkü buğdayı verenler yalnız kulaklar idi. İşte sofhozun vücut bulmasına sebep bu düşüncedir.

Sofhoların modeli, büyük Amerika ve Kanada çiftlikleridir.

İlk emir umumi idi. Kulaklar kökünden kazınacak, toprak devletleşecek ve köylü ameleleşecekti. Köylüler her şey devletin olacak diye hayvanlarını kesmeğe ve tahriplere başladılar. Bu mukavemet devrinde bütün büyük harp senelerinden fazla hayvan mahvolmuştur.

Fırka emrini geri aldı. Herkesi tarlasını sürmekte ve kümesine sahip olmakta serbest bıraktı. Fakat bir taraftan Sofhoları, diğer taraftan Kolhoları kurdu. Sofhoz devlet çiftliği demektir. Bu çiftlikler doğrudan doğruya devletindir. kolhoz kendi

arzuları ile köylülerin topraklarını ve sayılarını birleştirmeleri ile vücut bulan çiftliklerdir. Fırkanın prensipi, kollektif çalışanlara, makinenin ve büyük istihsalin daha faydalı olacağı netiyecelerle isbat etmek ve Rus köylülerini böylelikle kollektifin iyiliklerine inandırmak idi.

Fırkanın ilk emrini geri alışı, prensipten dönüş değil, bir taktik idi.

Bu mesele için ziraat komiseri muavini Kalmamoviç yoldatışla konuştum. Çünkü ve bugünkü vaziyetleri şöyle izzah etti:

— Ziraat işlerine ancak İki sene evel geldik. Gerçi sofhozlarımız vardı; Fakat sanayi hazır olmadığından yürütemiyorduk. Asıl esas tarlaya makineyi sokmak ve toprağı fabrikalaştırmaktır. Sofhozları biz doğrudan doğruya işletiyoruz; Kolhozlara ise yardım ediyoruz.

Köylüleri kollektife sevk etmek için yapılan bu yardımın esası, 40-50 bin hektarlık toprak için bir traktör istasyonu yapmak ve birleşen köylülerin toprağını sürmek, suni gübre vermek, ve mahsulün bir kısmını traktör kirası olarak aldıktan sonra bir kısmını devlet için satın almak ve gerisini yiyecek olarak bırakmak! On dönüm toprağı kendi sü-

ren bir köylü, biraz uzakta on dönüm toprağını Kolhoz'a veren köylünün daha çok kazandığını gördüğü zaman hemen Kolhoza koşmağa başlamıştır.

Ben Rusya'da iken 150 traktör istasyonu yapılmıştı; Fakat 800 istasyon hazırlanmakta idi.

Köylüleri en iyi yola getirecek olan bizim emirlerimiz değildir, makine ve hasattır, diyenler hak kazandılar.

Kollektif istismar, görülüyorki devlet çiftliklerinde olduğu gibi, devlet teşebbüsleri değildir. Umumî teşkilatlarıdır. Milyonlarca küçük toprağın sosyalistleştirilmesi için köylü yığınlarının toplanmasıdır. Bunlar yüksek tip-te istihsal kooperatifleridir.

Kolyoz'ların ektiği saha 1928-1929 da 4,250,000 hektardır. 1927-1928 de ise 1,380,000 hektar idi.

Zahire istihsalinin yekûnu yine bu müddette 0,9 milyon tondan 3 milyon tona çıkmıştır. Geçen seneye kadar 1 milyon küçük toprak kollektifleştirilmiştir.

“İki çiftlik dolaştım. Birininismi Geante, ötekının adı “2 numaralı Sovyet çiftliği,, idi. Rostov'un yakınının de bulu-

nan bu ikincisi aynı zamanda hem çiftlik, hem ziraat mektebidir. Çiftlikte 70 profesör ve 520 talebe vardı. 1929 da 115, 000 hektarlık (bir milyon 115 bin dönüm) çiftlik toprağı bir stepten ibaretti. Bu bahar 41,000 hektar işlenmiştir. Gelecek sene daha 60,000 hektar ekilecektir. Bu çiftlikte göze çarpan mühim şeylerden biri, bütün çalışanların gençler olmasıdır. Müdür, mühendisler, talebe ve işçiler hepsi 30 yaşından daha ufak idiler. Çiftlik havası iman ve heyecan dolu idi.

“...Geanto dünyanın en büyük çiftliği-
dir. Çiftlik 220,000 hektardır. (2,220,000 dönüm.) bu bahar 173,000 hektar ekilmiştir. Çiftlik şimalden cenube doğru 84 kilometre ve şarktan garbe doğru 62 kilometredir. Çiftlik bu sene birinci kaliteden 7,000,000 pud (115,500,000 kilo) ve ikinci kaliteden 300,000 pud (5,100,000 kilo) mahsül vermiştir. Çiftlikte çalışanların yeknnu, aileleri ile birlikte, 17,000 kişidir. ve yüzde 95 i otuzunu bulmamış gençlerdir. Bu gençlerin de yalnız 1,300ü komünist fırkasından veya komsumun azasıdır.,,

Kolhuz'lara evvelâ fakirler sonra ortahalliler girdiler.

“... Şurası varki Kolhozları komünist-
leştirmeye muvaffak olmamıştır. Hiç
şüphesiz makineleştirmek ve kollektifleş-
tirmek ziraati komünistliğe doğru görebi-
lidir. En sofu bolşevikler bile kollektif-
leştirmenin, Sosyalizme doğru, ancak bir
yol, uzun bir yol olduğunu kabul etmek-
tedirler.,,

Kolhozların ilk zamanı:

— Bütün azalar müsavidir! Fikri var-
dır.

Fakat sonra ücretleri beş kısma ayırdı-
lar. En az alanlar hayvan sürmek ve güt-
mek gibi basit işlerde bulunanlardır; en
çok ücret alanlarda Kolhoz reisi traktör-
ciler ve muhasebe müdürleridir.

5 senelik program bütün ekilmiş sa-
hanın ancak yüzde 22 sini kollektif-
leştireceğini hesap etmiştir. Halbuki
1931 baharında aşağı ve orta Volga Ce-
nubi kafkasyanın hepsi kollektifleştiril-
miş olacak ve bütün diğer ziraat sahala-
rının kollektifleştirilmesi 1932 de bite-
cektir.

Devlet pılan dairesi reisi Krjiy amo-
veski diyor,ki: “Bir traktör demek, 300
hektar müşterek ekim, 820 kental fazla
tane, 50-60 küçük köylü tarlalarının

ziraî sosyetalizme geçmiş olması demek-
tir.,,

Ziraî sosyalizmi, muvaffak kılmak için Ruslar yalnız her sene binlerce traktör veren traktör fabrikaları, suni gümre iymalathaneleri yapmak ve züraî mntakaları etlekitrikleştirmekle kalmadılar.

Kadrolar ve teşkiyatçılar lâzımdır. Heman ziraat mühendisi ve makinist yetiştirecek mektepler açtılar; devlet çiftlikleride amelî adam terbiyesine koyuldular: bunlara makine kullanmak, sây ve istihsali organize etmek, geceden istifade etmek üsulleri öğretildi. Ben Moskova'da iken 25,000 yetişmiş amele kollektiflere, makine ve traktör istasyonlarına gönderilmek üzere idi.

Köylünün kültür seviyesini artırmak için kütüphaneler, muhabere darülfünunları, her vasia ile ziraî bilgiyi artırma müesseseleri yapılmıştır. Sinema, radiyo, posta, telgraf ve telefon Kolhozları kaplamıştır.

Geant ismindeki Sofhoz'da bir köylü darülfünunu açılmıştır ve haftada 3 defa gazete çıkarılmaktadır.

Rusya'daki ziraat ihtilâlinin ehemmi-

yeti, yalınız, toprağın birleştirilmesinden, büyük istihsale başlanmasından ve makineleşmekten ibaret değildir. Bu ameliye nihayet bulduktan sonra ziraî coğrafiyaya göre işbölümü yapılacaktır. Meselâ Volga ve Don havzaları hububat için, Kırım şimali kümes hayvanları için ayrılacaktır. Yeni kurulan ziraat akademisi şimdi bu meselelerle meşguldür.

Fert teşebbüslerinin hayvan yetiştirmeğe de elvireceği düşünülerek Trüst'ler yapıldı: Sığır trüstü, domuz trüstü, koyun trüstü gibi....

Yukarıda söylediğim sebepten hayvanları kollektifleştirmekte ihtiyat edilmmiştir. Fakat Sibiryâ. Kolhoz'ları da ha şimdiden bunu da yapmışlardır.

İhtilâlden sonra kendinde hükûmet korkusu kalmıyan ve çok ferdiyetçi olan köylü milkiyete bağlandıkça bağlanmıştı. Eğer son hareket başlamasaydı rejimin düşmanı olacaktı; kollektivizasyon ve ameleleştirmek lâzımdı.

Şimdi Rusya'da saman örtülü ubalar, sabahları horoz sesi gelen köylü kalkıyor. Toprak bir fabrikadır. Amele apart-

manları gibi büyük yapılarda oturan köylüler, geceleri radyosunu dinledikten, okuduktan ve ders aldıktan sonra yatıyor ve sabahleyin meşin esvabını giyineyerek traktörün başına geçiyor.

Rus köylüsü benzin kokmağa başlamıştır.

TEMPO.

Rusya'da en çok kulağa çarpan kelime lerden biri Tempo'dur. Bu kelime, sık sık, "yıldırım,, ve 'bolşevik,, kelimeleriyle birlikte kullanılmaktadır.

Tempo, iktisadî inkişaf lar için bir takım konaklamalar zaruri olduğu hakkındaki sanki-ilmî nazariyeleri inkâr etmektir. İşçinin irade kuvvetleri teksif olunarak, hamle, heyecan ve büyük ideal aşkı ile bu konaklar kolayca atlanabilir-

Nitekim ilk zamanlarda fantezi zannedilen beş senelik plan, sonraları, ağırlaştırılmak manasına değil, hızlaştırılmak manasına yeni beştan tetkik olunmuştur.

Tempo bir çok defalar değişmiş, ve ensonu beş senelik müddeti dört seneye indirmek kararına varılmıştır. "beş senelik plan dört senede!,, formolü bütün şehirlerin divarlarına asılmış, divar gazetelerine konulmuş, gecenin karanlığı içine elektirikle kakılmıştır. Son sana-

yi istikrazının ismi bile, “beş senelik pılan dört senede!”, istikrazıdır.

Beş senelik pılan başladığı zaman, hemen bütün Avrupalılar kendilerini gülmekten alamadılar. Bugünün garp metotları ile, hele Rus amelesinin kabiliyeti ve gerek sermaye, gerek teknisyenlerin yokluğu da göz önünde tutulursa, pılanın vücut bulmasına imkân yoktu. Avrupalılar, yalnız, ihtilâl metotlarının ve büyük halk heyecanının kudretini hesaba katmamışlardır.

Dinieper elektirik istasyonunda çalışan Ruslar en iyi Alman amelesinden iki misli netice aldılar. Çünkü beş senelik pılan eski din kuvvetini andırır bir ideal kuvvetine çevrilebilmiştir. İşte asıl esrar bundadır. Düstur basittir:

— Fırkacıya vaziyfe, halka heyecan!

Şahsî menfaat ve kazancın menedilmiş olduğu bir rejimde insanları çalışmağa ve istenenden fazla iş vermeğe sevkeden sebeplerin neler olduğu sorulabilir.

En başta şunu söyliyelim, ki menfaatler arasında hiç bir fark bırakılmamış değildir.. Komünistler serveti kaldırdı-larsada, maddî menfaat hissini yok edemediler. Herkes işine göre az veya çok

ücret aldıktan başka, sık sık pirimlerde verilmektedir.

Fakat fırkacılar var kuvveti manevi kıymetleri maddî menfaatler yerine geçirmek kaygısına vermişlerdir. Fabrikalar arasında ve aynı fabrika içinde yarış hırsı uyandırılmıştır. Bir yol, bir şimendifer, bir köprü, bir fabrika yapıldığı zaman bütün Rusya'da herkes gurur duymalıdır. Herkeste beş senelik planın hissesine düşeni yapmak değil, planı geçmek esaslı ihtirası olmalıdır..

— Bizim fabrikamız, bizim kulübümüz..

Herkesin dilini buna alıştırmalıdır. Bunun için pirimlerin çoğu fabrikalara ve umumi işlere sarfolunmak için verilmektedir. Meselâ geçen sene Moskova'daki A. M. O. fabrikası bir sene için tesbit olunan işten yüzde 30 fazla çıkardığı için işçi meskenleri yapmak üzere 750,000 rublelik mükâfat almıştır.

Emretmek ve görünmeğe çalışmak gibi hodbin enstenlere karşı cidal vardır. Hiç bir fabrikaya, ihtilâl kahramanlarından başka, kimsenin ismi verilmez. Müdür, bir gurupun emri altında çalışır ve bir komite tarafından kontrol edilir.

...“Ne eski mütahassıslar, ne de eski ter-

biye görmüş amele bu şartlara alışabiliyor. Ümit yeni nesildedir. Yeni nesil otorite ve şöhret kazanmağa çalışıyor, menfaat değil! Acaba Rusya, keşfeden, yapan ve halkeden adama Ford ve Rokfellere kapitalist cemiyetinin vermiş olduğu menfaati temin edebilecekmi? Kapitalizmin komünizme fırlattığı en mühim defilerden biri budur. Şüphesiz nesiller geçmesi lâzımdır. Fakat eğer komünistler dediklerinde muvaffak olurlarsa, insan tabiatının şimdiye kadar bilinmiyen hususiyetlerini öğrenmiş olacağız.,,

SON.

Rus ormanlarının yeşil ve sarı yaprakları üstüne, sonbahar karı düşüyor. Sanki büyük bir ihtilâl yatırmektebini terk ediyorum.

Huduttan biraz ötede Polonyalılar, istasyon, karakol ve sınır direklerine tertemiz badana vurmuşlar; gümrük ve polis memurları, henüz terziden çıkmışlar gibi, ve toprak bile dün gece boyanmış kadar yeşil..

Rusyanın çıplak ve yanmış suratından, yağlı meşin ve eski kasketinden sonra, düzgünlü ve ipekli bir burjuva yüzü karşınıza çıkıyor.

İlk elime geçen gazetede mondanite sütunlarına bakıyorum: Kontes x.. in evinde, oğlunun evlenmesi şerefine, iki sofraya kurulmuş. Bir sürü tuvalet ve dans haberi var.

Fakat hakikat kontes'in konağının arka tarafındadır. İç sokak, büyük krizin

vurup yere devirdiği asıl yığının iztirap ve hınç sesi ile bunalmıştır. Kiminle dertleşmek istesenez, yarın ne yapacağını size sormaktadır.

Rusyanın heyecanlı inşa havasından sonra, somurtmuş Varşova ve artık yüzü gülmiyen Viyana, insanın kalbine bir şüphe ateşi sokuyor: Nereye gidiyoruz?

İki büyük tecrübe, biri garp Avrupasının bitmiş tecrübesi, biri Rusyanın başlamış tecrübesi, fakat ikisine de yüz milyonlarca insanın hayat ve kaderi bağlıdır. Biz her iki âlemin tecrübesinden ders alacak milletler arasında bulunuyoruz. Ne sınıf kavgası arasında bucalanmaktayız, ne sınıf diktatöryasına ihtiyacımız var.

Rusyadan ben bir ders getiriyorum: Bu ders, Türk ihtilâlini organize etmek, yeni gençliği yetiştirmek, ve Türk cemiyetini bir kaç hamlede terbiye etmek usulleridir. Bu asırda cemiyetsiz yaşamak imkânsızdır; ne kapitalizm, ne bolşevizm, ne sosyalizm, hiç biri, teknik ve makinenin ve elektiriğin tarlaya kadar girmiş olduğu bir asırda, bütün cemiyet terbiye edilmiş olmaksızın, teessüs edemez; temel atamaz.

Bugün garp ve şark, yetişmiş cemiyet ve yetişmemiş cemiyet demektir. Dünyada münakaşa olunan bütün meseleler, yüksek medeniyet meseleleridir; Bu meseleler ancak ileri kafaların ve yetişmiş cemiyetlerin meseleleridir.

On iki senedenberi Rus ihtilâlinin sabanı Rus toprağına girmiş, eski otları ayıklamaktadır. Orada herkes biliyorki bu otların kökü hayat şartlarını dibinden karıştırarak, hayat şekilleri ve say rasyonelleştirilerek söküle bilir.

Türk ihtilâlinin sabanı henüz köy toprağına girmemiştir. Büyük Türk kalabalığı, dört tarafına, görmeksizin ve anlamaksızın bakıyor.

Fırkamız henüz adettedir; Türk gençliği ihtilâl fırkasının dışında her esen rüzgâra göre dönüyor.

Babıali büsokrasisi, inkılap idaresini boğazına kadar kâğıda boğmuşur.

Heyecansızlar ve oportünistler bizi normale vardığımızı inandıрмаğa çalışmaktadırlar: Bütün Türk cemiyeti bu asrın terbiyesini almadıkça, inkılabın kökü havadadır.

Rusya'dan komünist değil, fakat daha şuurlu Türk inkılapçısı döndüm ve şu parolalarla geliyorum:

Türkiyenin iktisat ve inşâ pılanını yapmak,

İnkilap fırkasını komünist ve faşist, yani eski bir nizamdan yeni bir nizama geçen memleketlerin fırkalarından örnek alarak kurmak,

Bürokrasi yerine ihtilâlcî metodlar almak,

Hiç durmaksızın büyük yığın terbiyesine geçmek.,

Hiç bir vazifemiz Rus ve İtalyan gençlerinin vazifeleri kadar güç ve ağır da değildir.

Muharririn Eserleri.

- Ateş ve güneş (Eski yazı ile)
İzmir'den Bursa'ya (Muharrir arkadaşlar
ile birlikte yazılmıştır.)
Seçme yazılar (Muharrir arkadaşlar
ile birlikte yazılmıştır.)
Faşist Roma, Kemalist Tiran ve Kaybolmuş
Makedonya
Denizaşırı
Yeni Rusya

Basılacak Olanlar.

- Zeytindağı (Suriye Hatıraları)
S. F. (Serbest Fırkanın hikâyesi)

